Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 215 (14235) | 1973 оной сентябриин 12, среда | Сэн 2 мүнгэн

КОМБАЙНУУДАА ДҮҮРЭН ХҮСӨӨРНЬ ХҮДЭЛГЭЭ

Түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлэй ургаса хуряагдажа захалба. Республикын олонхи колхоз, совхозууд энэ шухала хүдэлмэридөө яһала бэлдэлгэтэйгээр оронхой. Загарайн аймагай «Гигант» колхоз шэнэ ургасынгаа дээжэ таряае гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктда тушааба. Хоринн аймагай Анаагай, Хурамхаанай аймагай Баталиин, Сэлэнгын аймагай Шасарганын совхозууд ороошо тарянайнгаа 20 гаран процентые амяарлан хадаад байна.

Урганын механизаторнуудай уряае халуунаар дэмжэжэ, энэ жэлэй таряа хуряалгада бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха гэһэн социалис уялгануудые абаһан комбайнернууд олон. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой суута комбайнер А. П. Бурдуковскнй 250 гектарай таряа хадажа, бүхыень суглуулан сохижо, 5.000 центнер таряа бункер дээрэ оруулха байһанаа мэдүүлээ. Комбайнуудаа бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, ороонһоёо заахашье гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха талаар Хяагтын совхозой комбайнер И. Гасилов, Зэдын аймагай «Октябрьский» совхозой В. Лазарев, Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой — А. В. Зубакин болон бусад тодор уялгануудые абаад, тэдэнээ бэелүүлхын түлөө хамсы шамаржа оронхой.

Комбайнуудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэ комбайнернуудай ажалай түлөөһэ зохидоор тогтоохо, социалис мүрысөөнэй гурим тодорхойлжо, тэдэниие али олоор урмашуулха шухала. Энэ талаар республикын олон ажахынуудта саг үргэлжэ ехэ боложо байдаг түлбэриин гурим хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо түрүүшын арбан норм дүүргэхэлээрнь, комбайнерта саашанхи табан нормын 30 процент дээгүүр түлэнэ. Тэрэнэй удаадахи талын нормонь 60 процент ехэ расценкээр түлэгдэхэ юм. Харин хорин нормо бэелүүлхэлээрнь, комбайнерай ажалай түлөөһэн хоёр дахин ехэ болоно бшуу. Энэ ушарта комбайнернууд шударгыгаар ажаллажа, үдэр бүриингөө нормо үлүүлэн дүүргэжэ, түргэнөөр нэмэлтэ түлбэри хүртэхэ гэжэ эрмэлзэхэ жэшээтэй.

Ороонһо таряагаа түргэнөөр, гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха түсэл республика дотороо гаргаһан «Искра» колхозой жэшээгээр ажалдаа шалгарһан, мүрысөөндэ эрхим комбайнернүүдые, бусад механизаторнуудые моральна болон материальна талаар урмашуулха гурим хаа хаанагүй баталагдан абтаһан байна. Үдэрэй даабари дүүргэһэн комбайнерта улаан вымпел барюулха, мянган центнер таряа сохихолоорнь, бункертань табан хушуу одо зурха, сезон дотор мүрысөөнэй гурнмай эрилтэ дүүргэжэ, шалгарһан комбайнернуудта «Чемпион», «Ургаса хуряалгын мастер» гэхэ мэтэ хүндэтэ нэрэ зэргэ олгожо, шагнал шан барюулагдаха байна. Зарим ажахынуудта сезон дотор ехэ таряа хадажа, хуряажа, һайн шанартайгаар хадаһан, хуряалгын һүүлээр комбайнаа сэбэрлэжэ, техническэ эрилтын ёһоор хадагалаанда табиһан комбайнертэ ороонһо таряа нэмэлтэ түлбэридэ үгэхөөр хараалагдаа. Эдэ бүгэдэ ургаса хуряалгада ябаһан механизаторнуудые бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахыень уряална.

Дурсагдаһан түрүү ажахынуудай комбайнернуудта һаадгүйгөөр ажаллаха бүхы арга нүхэсэл олгогдонхой. Комбайн машиннануудта техническэ харууһалга хэхэ, эбдэрэлые заһалсаха слесарьнүүд табигданхай, техническэ туһаламжа саг дары хүргэхэ тусхай автомашинатай мастернууд табигданхай. Олохон ажахынуудта комбайнуудые бүлэг бүлэгөөр хүдэлгэхэ түрүү арга дүршэл хэрэглэгдэнэ. Таряалан дээрэ ажаллажа ябаһан хүнүүдтэ халуун эдеэн бэлдэгдэнэ, дулаан байра түхеэрэгдэнэ. Иимэ байдалда һали-боли ажаллаха ушар байхагүй.

Гэбэшье тиимэ байбашье, энэ жэлэй таряа хуряалгада бэлэдхэл, тэрэниие хурданаар ябуулха хэрэгтэ дутагдал олон ушарна. Ургаса хуряалгын хаа хаанагүй эхилжэ байхада, республикын колхоз, совхозуудта аяар 500 гаран комбайн, 200 гаран жатка, 460 гаран ашаанай автомашина заһабарилагдаадүй байһаар. Мүн силосэй, харин олон комбайн хуряалгада гарахаар бэлэн бэшэ. Зарим ажахынуудта мүнөө хүрэтэр комбайнернууд дутана. Ороонһоной комбайнуудые бэлдэхэ талаар илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын, Сэлэнгын, Баргажанай, Байгалиин аймагуудай ажахынууд гээгдэжэ ябана. Жэшээнь, ороонһо таряа ехээр таридаг Мухар-Шэбэрэй аймагта бүхы комбайнуудайнь дүрбэнэй нэгэ хуби, али 90 гаран комбайн заһабарилагдаагүй.

Эдэ бүгэдэ ургаса хуряалгын бэрхэшээлнүүдые улам дэлгэрүүлнэ. Юуб гэхэдэ, ажахы бүхэндэ бии байгаа комбайн, жаткануудта нилээд ехэ хадалга, хуряалга хүрэхэ бшуу. Хэрбээ бүхы комбайнуудаа бэлэн болгожо табиһан һаа, энэ даабари бүри ехэ болохо ха юм. Тиимэһээ байгаа бүхы комбайн, жаткануудаа заһабарил дүүргэхэ, бултыень ороонһо гоожохогүйгөөр бэлдэхэ хаа хаанагүй шангаар табигдаха ушартай.

Манай оронойной баруун областьнуудай жэшээгээр республикын олон ажахынуудта комбайнернуудта туһалагшадые табиха, дүршэл ехэтэй комбайнернуудта залуушуулые үгэлхэ. Энэ тон һайшаалтай. Илангаяа энэ жэлэй сагай уларилай бирагүй байһые харалсажа, сэлмэг, хура бороогүй үдэрнүүдтэ комбайн, жаткануудые үдэр һүнигүй хүдэлгэхэ хэрэгтэй болохо байна. Тингэжэ нэгэ комбайн дээрэ хоёр хүн хүдэлхэдөө һэлгэлдэхэ, комбайндаа техническэ харууһа түргэнөөр хэхэ жэшээтэй. Гансахан энээнэй ашаар комбайнууд нилээд бүтээсэтэйгээр хүдэлгэгдэхэ болохо ха юм.

Аймагуудай, колхоз, совхозуудай партийна, профсоюзна организацинууд комбайнернуудай, ургаса хуряалгада ябаһан бүхы механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөнэй хэээээ хэээээнэйхиһээ үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, дүнгүүдыень үдэр бүхэндэ согсолжо, ажалыень зохидоор эмхидхэхэ уялгатай. Эндэ түрүү ажахынуудай дүй дүршэлые олоор хэрэглэхэ шухала.

Мүн комбайнернуудай ажалай түлөөһые саг үргэлжэ урмашуулжа байха расценкээр тогтоохо гээшэ угаа ехэ удхатай. Ажалай түлөөһэнэй иимэ гурим республикын промышленна предприятинуудта, олохон колхоз, совхозуудта хэрэглэгдэжэ, айхабтар нүлөөтэй байһаниинь элирүүлэгдэһэн байна. Тиимэһээ энэ жэлэй ургаса хуряалгада ажалай түлөөһэнэй энэ түрүү арга хэрэглэхые республикын Хүдөө ажахын министерство, республикын совхозуудай нэгэдэл колхоз, совхозуудта дурадхаһан байха юм.

Үнгэрһэн жэлдэ республикын ажахынууд таряа хуряалгадаа олон хоногоор хожомдожо ороо. Тэрэ саанаа саг үргэлжэ хура бороо орожо, ехэ һаад ушаруулна. Мүн сентябрь һарын һүүлээр саһан орохоор хүлеэгдэнэ. Тиимэһээ сэлмэг үдэр, час бүхэнниие хүсэдөөр хэрэглэхэ, комбайн, жатка бүхэнниие дүүрэн хүсөөрнь хүдэлгэхэ гээшэ мүнөө дайшалхы хэрэг, комбайнер, механизатор бүхэнэй уялга мүн.

АДУУҺА МАЛДАА ЭРХИМ ШАНАРТАЙ, ЭЛБЭГ ЕХЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЕ!

ҺҮРИНҮҮД БҮРИ ОЛОШОРНО

«Георгиевский» совхозой Амгалантын отделениие эрхилэгшэ Н. Н. Бобровтой үбһэ хуряалгын бригада, звенонуудаар ябагдаба. Амгаланта горхоной эхин багта хүрэхэ зуураа: «Тэрээхэн сабшалан үлөөд байна. Александр Афанасьев, Эрдэни Ширапов гэгшэдэй звенонууд участогаа һаяар дүүргэжэ, үглөө мүнөө эндэ ерэхэнь. Тэжээл ехээр бэлэдхэхын тула бүхы арга боломжоёо хэрэглэнэбди: таряалангай захаархи, һөөг бургааһануудые соогуурхи, гол, горходой эрьеэрхи ногоон булта сабшагдана. Набшаһата тэжээлшье бэлэдхэгдэнэ» гэжэ Павел Петрович хөөрэбэ.

Бильчир гэжэ газар... Эндэ Александр Афанасьевай ударидадаг оньһожоруулагдамал звено хүдэлнэ. Нэлэнхы үргэн тала дайда. Эндэшье, тэндэшье тракторай таршаганаан соностоно — нэгэдэхинь үбһэ тармана, нүгөөдэнь — тармагдаһан үбһэ һүрилхэ газар тээшэ шэрэнэ. Тойроод харахада, һүринүүд жэрылдэнэ. Зарим газартань 3—4 һүри зэргэлэнхэй.

— Ажал хэрэгтнай хэр зэргэ ябажа байнаб? — гэжэ һонирхобобди.

— Муу гэхын аргагүй даа. Хаба шадалаараа хүдэлэгдэнэл гээшэ. Түрүүшээр хүнүүд дуталдаа һэн. Хура бороотой байжа, нилээд һаад тойбо татаа. Мүнөө дээрээ 1.200-гаад центнер үбһэн абтажа, һүрилэгдэнхэй, — гэжэ звеное даагша Александр Михайлович Афанасьев харюусана.

А. М. Афанасьевай звеногой ажалшад урдаа табигдаһан зорилгоёо һайса мэдэрнэ. Тэрэнэй участогта ногооной ургаса тиимэшье һайн бэшэ юм. Ушар иимэһээ сабшагдажа боломоор бүхы газарай ногоо хуряажа абахые оролдоно. Косилкаар сабшажа болохогүй һаань, гар хажуур «хүдэлжэ» эхилдэг. Наратай үдэр, час бүхэниие һамбаашалан, сабшалга тармалга хоёрой хоорондо ехэ забһар гаргахагүйн тула оролдолог заншалтай. Үбһэ сабшаха, тармаха үдэрэй даабари дүүргэдэггүй хүн энэ звенодо хомор. Тингэжэ звеногой гэшүүд ниитын адууһа малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ абахын түлөө ехэ оролдосотойгоор ажаллана гэжэ тэмдэглэмээр.

— Нёдондо жэл баһал эндэ хүдэлөө һэм. Ногооной ургаса һураггүй һайн байжа, хамта дээрээ 616 центнер үбһэ абаһан байгаабди. Мүнөө 400 гаран центнертэй болообди. Тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө арай шамай дүүргэхэ хабди, — гэжэ нүгөөдэ звеное даагша Эрдэни Жамбалович Ширапов мэдүүлнэ.

Совхозой Амгалантын отделениин сабшалан дээгүүр ябажа, үбһэшэдэй ажал хүдэлмэритэй танилсаад байхадаа, ниитын малда элбэг тэжээл бэлэдхэхын түлөө эндэхин бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, арга боломжонуудаа хэрэглэн хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хажуур, тармуур барижа шадаха хүн бүхэн — наһатай боложо, пенсидэ гараһан үбгэд, хүгшэд, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, хонишод, малшад, һургуулиин һурагшад — бултадаа үбһэ хуряалгада хаба шадалаараа хабаадалсана. Нарин-Горхон гэжэ газарта 15 хонишон тэжээл бэлэдхэнэ. Тэдэнэй ажалые ахалагша хонишон Дугаржаб Нимаев шаламар бэрхээр ударидана.

«Георгиевский» совхозой Амгалантын отделениин сабшалан дээрэ һүринүүд улам олошоржол байна.

Г. ХАГОЕВ,
«Шэнэ Үдэ» газетын редакторай орлогшо.
Хоринн аймаг.

ШИИДХЭХЫ ҮЕДӨӨ ОРОО

Манай колхозой үбһэшэд, механизаторнууд ургамал ногооной хагдартар үлэһэн саг соо шадаал һаа, ехэ үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ абахын түлөө хамаг хүсэеэ элсүүлэн хүдэлнэ.

Байгша ондо бүхэли июль, август һарада хуратай бороотой байжа, үбһэ хуряалгада горитой һаад, бэрхэшээл ушаруулаа гээшэ ааб даа. Энээниие хараада абажа, манайхин бүри эртэнһээ силос дараха, сенаж бэлэдхэхэ хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар ябуулаа юм.

Тиигэжэ үбһэндэ гаралан түрүүшын үдэрһөө шахуу отделени бүхэндэ оньһожоруулагдаһан звенонуудые эмхидхэжэ, хээрын ногоо, халаахай сабшажа, эдеэшэжэ үрдихэгүй таряа хадажа, сенаж, силос даража эхилээ һэмди. Энээнэй ашаар мүнөө колхоз дотор 526 тонно сенаж даргдаа гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо хоёр дахин ехэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдээ.

Энээнтэй хамта силос даралга түрүүшын үдэрһөө эхилээд, мүнөө хүрэтэр эршэтэйгээр ябуулагдана. Хэрбээ нёдондо энэ үедэ оройдоол 3 мянган тонно силос дараһан байбал, мүнөө 4.600 тонно силос даргдаа гэхэ гү, али түсэбөө үлүүлэн дүүргээбди. Тингэбэшье силос даралгаяа үргэлжэлүүлһээрбди. Арга боломжын бии байһаниие хэрэглэжэ, үшөө 1.400 тонно гэхэ гү, али хамта 6 мянган тонно силос дараха зорилго табинабди. Мүнөө колхозой хоёр отделенидэ Цыңгэ Данзанов, Николай Капитонов гэгшэдэй оньһожоруулагдаһан звенонууд силос түлэг даража байнхай. Үдэр бүри 250—300 тонно шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ үбһэшэдшье ажалайнгаа эршые улам шангадхана. Һүүлэй мэдээгээр 10,2 мянган центнер үбһэн һүрилэгдөөд байнхай. Пигээд үшөө 5 мянга үлүүтэй центнер үбһэ соможо абахын түлөө үбһэшэдэй звенонууд тэмсэнэ. Звенонуудай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ Г. В. Алимасовай даадаг оньһожоруулагдаһан звено эрхимлэжэ ябанхай. Эдэнэр хамта 2.5 мянган центнер үбһэ соможо абаа. Ойрын үдэрнүүдтэ үшөө 400 центнер үбһэ абаха зорилготой. Тэрэшэлэн трактор, морин унаа, гар хажууршадтай Н. Митыповай хүтэлбэрилдэг звено даб дээрэ 900 центнер үбһэ һүрилбэ.

Ниитын адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ эршэтэй шанга хүдэлмэри шиидхэхы үедөө ороо.

Ц. ГАЛСАНОВ,
Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой парткомой секретарь.

АЖАЛЫНЬ УРАГШАТАЙ

Ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ абабал, үбэлжэлгэе һайнаар үнгэргэхэ, малай тоо толгой олошоруулха, һү, мяха ехээр абажа, гүрэндэ элбэгээр худалдаха аргатай болоно. Тиимэһээ энэ шухала ажалда совхозой хүдэлмэришэд гол анхаралаа табина. Тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэридэ гуша гаран звено хабаадана. Һаянай байдалаар манай Хэжэнгын совхоз 43 мянган центнер үбһэтэй болобо. Хараалһан түсэбөө амжалтатайгаар бэелүүлхын тула үлэгшэ үедэ хори гаран мянган центнер үбһэ хуряажа абаха зэргэтэйбди. Ажахын бүхы отделенинүүд соонһоо Ц. Дубшановай хүтэлбэрилдэг отделени эрхимлэнэ. Эндэхи звенонууд 17 мянган центнер үбһэ сомонхой.

Нэгэдэхи отделениин түбэй һүнэй фермын һаалишад өөһэдынгөө хүсөөр үбһэ бэлэдхэжэ абадаг заншалтай. Мүнөө үедэ түс фермэ 2.400 центнер үбһэтэй болонхой. Энэ коллектив ойрын үдэрнүүдтэ үшөө 600 центнер үбһэ хуряажа абаха. Фермые даагша Рыгзенбал Шагдаров даажа абаһан ажалаа эмхи гуримтайгаар ябуулжа шадана гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала. Гомбожап Дармаевай даадаг звеногой ажалынь мүн лэ урагшатай һайн.

Байгша ондо манай ажахыда ахэ хонидой 22 отара үбэлжэхэ юм. Зунай зулгы һайхан сагта ахалагша хонишод звенонуудые эмхидхэжэ, үбһэ тэжээлээ бэлэдхэжэ абадаг заншалтай. Ахалагша хонишон М. Аюшеев өөрынгөө коллективэй хүсөөр 1.400 центнер үбһэ хуряажа абаа. Ахалагша хонишод Жалсан Генинов, Лыгбал Зодбоев, Бадмацыбик Аюшеев болон бусад мүн лэ ехэ тэжээл бэлэдхэжэ абабашье, ажалаа үргэлжэлүүлһээр.

Г. БАЛЬЖИРОВ,
Хэжэнгын совхозой парткомой секретарь.
Хэжэнгын аймаг.

БУЛТАДАА ОРОЛДОНО

Ниитынгээ малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ, таряа хуряалгаяа һайн шанартайгаар хараалһан болзортоо дүүргэхэ гэһэн зорилго хүдөөгэй ажалшад урдаа табяад, эршэтэйгээр ажаллажа байнхай.

Үбһэ хуряалгын түлэг ябажа байхада, таряа хадалга эхилдэг. Эгээл энэ үедэ колхоз, совхозуудта хүдэлмэришэд олоор дуталдадаг гээшэ. Аймагай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд амаралтынгаа үдэрнүүдтэ ажахынуудта эдэбхитэйгээр туһална. Гээбанкын, ёберкаесын, оёдолой фабрикын хүдэлмэрилэгшэд «Дружба» колхоздо ошожо хүдэлнэ.

Үбһэ хуряалгада эндэ 25 звено ажаллана. Тэжээл бэлэдхэлгэдэ нютагай үбгэд, хүгшэд мүн лэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана гэжэ тэмдэглэхэ шухала. И. Лыгденов, Г-Ж. Эрдынеев, Б. Садаев гэгшэдэй даадаг звеногой хүндэлэлтэ колхозой түб һууринда ажалай алдар солын туг үргэгдэнхэй.

Һаянай байдалаар түс ажахыда 7 мянган центнер үбһэн һүрилэгдөө, 300 центнер сенаж дарагданхай. Колхозой хүдэлмэрилэгшэд сэлмэг үдэр бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ, хамтынгаа адууһа малда хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ абахын тулада оролдожо байнхай.

А. ИМЫКШЕНОВ.
Захааминай аймаг.

Хяагтын аймагай түбэй предприятинууд колхоз, совхозуудта тэжээл бэлэдхэлгэдэ, таряа хуряалгада эдэбхитэйгээр туһална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: автотранспортна колонныи түлөөлэгшэд В. Доржиев, Д. Жарников, Г. Ваганов, В. Степанов, И Коротков гэгшэд «Родина» колхоздо силос даралгада хабаадана. Силосэй ургамал хуряагдана.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

УЛААН-ҮДЫН МЯХА-КОНСЕРВЫН КОМБИНАДТА

ОРОНОЙНГОО МАЛШАДТА

Техническэ фабрикадуудай цехэй коллектив комбинат эгээл түрүүлэн найман һарынгаа түсэб дүүргэһэн байна. Табан жэлэй шиидхэхы жэлэй эхинһээ хойшо 2500 тонно малай хуурай тэжээл үйлэдбэрилэгдэжэ, республикын болон хүршэ областьнуудай малшадта эльгээгдээ. Нёдондо жэлэй энэ үетэй сасуулхада, 25 процентээр үлүү ехэ тэжээл үйлэдбэрилэгдэһэн байна. Энэнь табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа хоёр дахин шахуу үлүү ехэ юм.

Табан жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ жасада ороход 1000 тоннһоо үлүү ехэ тэжээл үйлэдбэрилэгдэхэ байна. Энэнь 10 мянган тонно ороонһоной хаядаһа белогоор элбэгжүүлхэдэ хүрэхэ юм.

Үйлэдбэриин технологи нарижуулан һайжаруулһанай, үлэгдэл хаядаһа зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар амжалта туйлагдаа. Цехэй коллектив малай хуурай тэжээл үйлэдбэрилгөөр ороной иимэ предприятинуудай дундаһаа түрүү һууринуудай нэгые эзэлжэ ябана. Цех нёдондо жэлэй үрэ дүнгүүдээр СССР-эй мяханай болон һүнэй промышленностиин министерствын 1-дэхи шатын дипломоор шагнагдаа.

Энэ жэлэй түсэбые уридшалан дүүргэхын түлөө цехэй коллектив оролдоно.

ЕХЭ ЭД БАРААН БҮТЭЭГДЭНЭ

Шубуунай үдэ-хөөбэрөөр оёдоһон пудуушха, хүнжэлнүүд, шэрдэлгын биирэ, тобшонууд, элдэб янзын сэсэг гэхэ мэтэ хэрэглэлэй зүйлнүүдые комбинат бүтээдэг юм. Эдэ зүйлнүүд республикын худалдаа наймаанай организацинуудта олоор тушаагдахаһаа гадна, ондоо олон область, хизаар эльгээгдэдэг, худалдаанда ехэ гүйсэтэй болонхой.

Хүн зон пудуушха, хүнжэлнүүдые ехэ дуратайгаар худалдан абана. Пудуушха эльгээхэ захилнууд, һайн эд бараа бүтээһэнэйнь түлөө баяр хүргэһэн бэшэгүүд комбинадта абтадаг. Һаяхан иимэ бэшэг абтаа: «Би энэ жэл Киев город командировкоор ошоо һэм. «Лебедь» гэжэ гостиницада байрлааб. Эндэхи пудуушханууд унтахада алтай зохид, зөөлэншье, ехэнүүдшье байба. Хаана, хэнэй хэһэн пудуушханууд бэ гэжэ һонирхоходом, Улаан-Үдын мяханай комбинадай байба. Хэрэглэлэй һайн эд бараа бүтээдэг байһанайтнай түлөө баяр хүргэхэ дурам хүрөө». Энэ бэшэг Одессэ городто ажаһуугша Ф. Шапиро эльгээһэн байна.

Цехэй коллектив арад зоной эрилтэ, хэрэглэмжэ хараадаа абажа, хэрэглэлэй зүйлнүүдые олоор бүтээхэ гэжэ оролдоно. Юһэдэхи табан жэлэй туршада хэрэглэлэй зүйлнүүдые бүтээлгэ аяар 60 процентээр дээшэлхэ юм. Коллектив энэ зорилгоо бэелүүлжэ байна.

Шубуунай үдэ-хөөбэрөөр хэрэглэлэй зүйлнүүдые хэдэг цехэй коллектив даабаряа һара, жэл бүхэндэ амжалтатайгаар дүүргэнэ. Продукци үйлэдбэрилхэ найма һарын түсэб болзорһоо урид дүүргэгдэжэ, даабариһаа гадуур 2 мянган пудуушха худалдаа наймаанай организацинуудта тушаагдаа.

Хэрэглэлэй зүйлнүүдые бүтээдэг ондоо нэгэ цехэй коллектив социалис мүрысөөндэ мүн лэ һайн үрэ дүн туйлажа байна. Тэдэнэр продукци бүтээхэ даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхын тулада цехэй ажал эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэгдэжэ болоо. Цех шэнэдэһэн байгуулагдаа, хана, потолоог, оньһон түхеэрэлгэнүүд хүдэлмэришэдэй нюдэ шалаахагүй сагаабтар үнгэтэй шэрээр будагдаһан байна. Хүдэлмэришэдэй хүдэлдэг газарые хангаха шэнэ гурим хэрэглэгдэжэ эхилээ. Эдэ бүгэдын ашаар цех һайн үрэ дүн туйлажа байна. Үйлэдбэриин хуушан талмай дээрэһээ продукци бүтээн абалга 20 процентээр дээшэлээ.

УРЛАН НАРИЖУУЛАГШАДАЙ ДУРАДХАЛААР

Комбинадай эдэбхитэйшүүл урлан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар 80 мянган түхэригэй экономическа ашаг урэ абаба. Урлан нарижуулагшад В. Чураков, В. Пономарев үндэгэнэй порошоог үйлэдбэрилхэ ажал оньһожоруулха дурадхал оруулһан байна. В. Крюков, В Ли-й-лу гэгшэд гахайн түүшэ болбосоруулха конвейертэ душ тодхоо. Энэнь продукциин шанар һайжаруулха хэрэгтэ аша туһатай байба, түүшэ угаан сэбэрлэхэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ арга олгобо.

Урлан нарижуулагшад Н. Хадановай, Н. Поспеловэй дурадхалаар ехэ өөхэ хайлуулхэ түхеэрэлгэ оньһон аргаар сэбэрлэгдэдэг болоо. Энэ дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар 569 мянган түхэригэй алмалта хэгдэһэн байна.

Комбинадай урлан нарижуулагшад Эрхүүгэй мяханай комбинадай урлан нарижуулагшадтай мүрысөөгөө. Хоёр комбинадай эдэбхитэйшүүл урлан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, 130—130 мянган түхэригэй экономическа алмалта хэхэ гэһэн социалис уялга абанхай. Жэлэй эхинһээ хойшо Улаан-Үдын комбинадай эдэбхитэйшүүл 80 мянган түхэригэй алмалта хэжэ, энэ мүрысөөндэ илажа ябана. Хүршэ областиин комбинадай урлан нарижуулагшад 70 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэ абаа.

Урлан нарижуулагшадай шиидхэн хэрэглэһэн техническэ шэнэ онол арга ондоо комбинадуудта мэдээжэ болонхой.

Г. ХАРЧЕНКО.

КПСС-эй областной комитедэй IX пленум

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭДЭ ЭРХИМЭЭР БЭЛДЭХЫН, ҮБЭЛЭ ҮЕДЭ МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТНУУДЫЕ ЕХЭЭР АБАХЫН ТҮЛӨӨ

КПСС-эй областной комитедэй ээлжээтэ IX пленум дээрэ «Малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ, үбэлэй һарануудта мал ажалай продуктнуудай абалгые улам дээшэлүүлхэ талаар областной партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудалаар элидхэл хэһэн партиин обкомой секретарь **В. Ф. Лысов** республикын аймагуудай ажахынуудай мал ажалай мүнөө үедэ ямар байдалтай байһаниие дэлгэрэнгыгээр элирхэйлэн харуулаа.

— Хүдөө ажахын ябажа байгаа энэ жэлые эмхитэйгээр дүүргэхэ, табан жэлэй шиндхэхы гурбадахи жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ, тэрэшэлэн малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ хэрэгтэй холбоотой асуудалнууд тушаа областной партийна организаци анхаралаа онсо хандуулха шухала ушартай болоо гэжэ партиин обкомой бюро тоолоно, — гэжэ элидхэлшэ үгэеэ эхилнэ.

Тэжээл бэлэдхэлгын, ургаса хуряалгын мүнөөнэй байдал хараад үзэхэдэ, энэ хэрэгые түргэдхэхын тула нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха, колхоз болон совхозуудта эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэриие улам шангадхаха асуудал тобойн гарана. Тиигэжэ 1973 ондо бэелүүлхээр абаһан социалис уялгануудаа заатагүй дүүргэхэ, 1973—1974 оной үбэлжэлгын үедэ мал ажалай продуктнуудай абалгые улам дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана.

Малшадай болон тарияашадай бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолнууд манай республикын хүдөөгэй ажалшадай ажалай эдэбхи улам хүгжөөгөө. мүрысөө бүри үргэдхөө. Республикын олон аймагуудай, һү һаалиин, гахайн фермэнүүдэй, хонишодой бригадануудай коллективүүд үбэлжэлгын үедэ һайн амжалтануудые туйлаа.

Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ бүхы республика дотор мяха абалта 9 процент, һү— 1 процент, үндэгэ—14 процент ехэ болоо. Үхэрэй, хониной болон шубуунай тоо толгой олошороо. Улаан-Үдын, Сэлэнгын, Кабанскын, Хоринн, Яруунын, Прибайкалиин, Түнхэнэй болон Захааминай аймагуудай ажахынууд мал ажал хүгжөөлгөөр нилээд һайн амжалта туйлаа.

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгөөр Улаан-Үдын аймаг илагшадай тоодо орожо, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугаар, мүн мүнгэн шангаар шагнагдаба. Фермэ болон бригадануудай 180 коллектив СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын, РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын, РСФСР-эй совхозуудай министерствын хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа. Тэдэндэ мүнгэн шан барюулагдаха. 1972—1973 оной үбэлжэлгын үедэ мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха уялгануудые дүүргэлгэдэ ажалай ехэ габьяа гаргаһанайнь түлөө Борьёотой совхозой ахалагша хонишон Рабдаев Гасарун Лубсановичта Социалис Ажалай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

Гэхэтэй хамта эдэ һайн үрэ дүнгүүдэй ара талада байһан дутуу дунданууды, алдуу эндүүнүүдые обёоронгүй гараха аргамнай үгы гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ.

Найман һара үнгэрбэ. Мал ажалай хүдэлмэридэхи зарим үрэ дүнгүүдэй һүүлэй үедэ бирагүй байдалтай байһыень мэдэрхэ ушартайбди Зарим аймагууд тэжээл бэлэдхэлгээ һуладхаа, тиихэ зуураа ургаса хуряалгаяа эхилээдүй байха юм. Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ түсэб хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ. Сентябриин 1-нэй байдалаар республика дотор 100 эхэ мал бүхэнһөө 50 тугал, 66 хурьган, эхэ гахай бүриһөө 9,4 поршоонхо абтаад байна. Энэмнай нёдондонойхиһоо үсөөн болоно. Үхэрэй, хониной, гахайн гарза олошороо. Энээнһээ болоно үхэрэй болон гахайн үдэсэ бирагүй байдалтай. Харин тиихэдэ гахайн тоо толгой зарим гол аймагуудта олон болохын орондо хороһон байха юм.

Хони үсхэбэрилгөөр республика дотороо эгээл томо аймагууд болохо Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй аймагууд үсөөн хурьга абаа. Тиихэдэ Түнхэнэй, Сэлэнгын, Захааминай, Хяагтын аймагуудта тугал нёдондонойхиһоо үсөөнөөр абтаа. Загарайн, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын аймагуудай ажахынууд поршоонхо абалгаяа бүришье һаа олооб хороогоо.

Ниитын адууһа малай үбэлжэлгын барагдаха үеэр апрель — июнь һарануудай турша олохон аймагуудта малай харууһан, эдеэлүүлгэ тушаа анхарал угаа һуладхагдаһан байна. Тиигэжэ залуу мал ехэ гарзада ороо. Үнгэрхэдөө, зунайшье һарануудта Зэдын, Мухар-Шэбэрэй болон бусад хэдэн аймагуудта мал гарзалһаар байгаа бшуу.

Энэ жэлдэ малай ашаг шэмэ абалгын хэмжээн доошоо ороһон. Хабарай үедэ һүнэй оросо доошолоо, нооһон багаар хайшалагдаа, гүрэндэ тушааһан үхэрэй, шубуунай шэгнүүр бирагүй. Илангаяа Бэшүүрэй, Зэдын, Загарайн, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай ажахынууд һү һаалгаяа горитой доошонь оруулжархёо. Зунай бэлшээриин үедэ үнеэдээ һайнаар адуулжа, һү ехээр һааха аргаяа олон аймагууд гүйсэд хэрэглээгүй. Энээнһээ болоно июль, август һарануудта республикын 10 аймагай ажахынууд нёдондоной энэ үеынхиһөө багаар һү һаагаа бшуу. Бэшүүрэй, Зэдын, Загарайн, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй ба Сэлэнгын аймагууд нёдондонойхиһоо багаар һү абаад байна.

Байгша ондо гүрэндэ тушаагдаһан малай шанаршье бирагүй байшоо. Тэдэ малай шэгнүүр бага болохын хажуугаар, һула, туранхай мал урдынхиһаа олон тушаагдаа.

Малай тоо олошоруулха, мал ажалай продуктнуудые абаха хэрэгэй хангалтагүй байһан дээрэһээ тэрэниие гүрэндэ худалдалгын ургалта аалидаа.

Республикынгаа абаһан уялгануудай дүүргэлтэ тухай хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ энэ жэлэй үлөөшэ дүрбэ һарада 41 мянга гаран тонно мяхан, 35 мянган тонно һүн, 23 миллион үндэгэн гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаха ёһотой гэбэ. Энэмнай айхабтар бэрхэшээлтэй хэрэг.

Гүрэндэ мяха худалдаха арадай ажахын түсэб бэелүүлхын тула сентябрь һарада адагынь 13 мянган тонно мал, шубуу тушааха хэрэгтэй. Энээниие дүүргэхээр таргалуулагдаһан мал аймаг бүхэндэ бии. Мяханай промышленностиин предприятинуудта эдэ малые тушааха график ажахы бүхэндэ хүргэгдэнхэй. Теэд энэ график сентябриин түрүүшын үдэрһөө алдагдажа захалаа. Мяханай комбинадта мал, шубуу үүсэлхэ хэрэгтэ үлүү бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулхагүйн тула мал тушааха графигай хэр наринаар баримталагдажа байһые партиин райкомууд наринаар хинажа байха үүргэтэй. Тиихэдээ жэжэ, тамир һулатай малые үүсэлхэгүй гэжэ оролдохо ушартай. Мяханай комбинадта имагтал мэргэжэлтэдэй наринаар илгажа олоһон малые ябуулха эрилтэтэй. Жэжэ, тамир һулатай мал ажахынуудта гэдэргэнь бусаагдаха гэхэ гү, али мал шахан таргалуулдаг мэргэжэлтэй хүнүүдтэ даалгагдаха юм.

Мүнөө жэлдэ үсөөхэн мал тушаажа, гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө дүүргээд, фермэдээ үбэлжэлүүлхээр олохон мал үлөөхэ гэжэ оролдохо шухала.

Олонхи мал энэ жэлэй эсэс багаар тушаагдахаар хараалагданхай. Жэлэй дүрбэдэхи кварталда 40 мянга гаран үхэр, 200-гаад мянган толгой хонин, нилээд олон гахай тушаагдаха юм. Эдэ малаа тарган һайнаар тушаабал, ажахынууд ямар ехээр олзотожо гараха гээшэб.

Үүсэлэгдэхэ хонидые сентябрь, октябрь һарануудта таргалуулжа, тус бүриинь 38—40 килограммтай болгожо тушааха гэһэн аймагуудай хүтэлбэрилэгшэдэй гүйлтые КПСС-эй обкомой бюро анхаралдаа абажа, тэдэнэй дурадхалые дэмжээ һэн. Хонидые иимэ шанартайгаар тушаахын тула гансахан һайнаар адуулха бэшэ, харин нэмэлтэ тэжээл үгэжэ, шахан таргалуулха байна. Теэд мүнөө дээрээ тиимэ юумэ хэһэн ушар дайралданагүй. Хонидоо гансахан бэлшээн таргалуулхабди гэжэ найдаад һуухан хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд алдуу гаргана гэжэ сэхэ хэлэлтэй.

Намартаа гүрэндэ тушаагдаха үхэрнүүдые шахан таргалуулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаха байна. Энэ хадаа колхоз, совхозуудай ажахын эгээн шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Энэ зундаа хура бороотой дээрэһээ бүхы ажахынуудта үхэрнүүд хүсэдөөр таргалаагүй байшоо.

Тиигэбэшье олонхи аймагуудта энэ хүдэлмэри эмхидхэгдэжэ захалаадүй, хайран саг миин алдагдажа байнхай. Захааминай, Бэшүүрэй, Загарайн болон бусад аймагуудай хэдэ хэдэн ажахыда мал шахан таргалуулха байра бэлдэгдэнэгүй, малайнь байра соо тэжээл хэжэ үгэхэ хобто. хобоонууд (түхеэрэгдэнэгүй, малда бүдүүн, шэмэтэ тэжээл үгтэнэгүй. Олохон гүүртэнүүдтэ намартаа мал шахан таргалуулха ажахын тоосоото даабари хүргэгдөөгүй, олонхи малшад энэ талаар социалис уялгануудые абаагүй байһаар. Ерэхэ жэлэй түрүүшын хахадта гүрэндэ тушаагдаха залуу малай гүүргэнүүдшье бүридхэгдөөгүй байна.

Үхэрнүүдые шахан таргалуулха хүдэлмэриие эмхидхэхэ хэрэгтэ бии байгаа дутагдалнуудые дары усадхаха, энэ талаар ажахынуудта тодорхой даабари хүргэхэ, тэрэнэй дүүргэлтые үдэр бүри хинан шалгаха тушаа КПСС-эй райкомууд, колхоз, совхозуудай партийна организацинууд өйрын үдэрнүүдтэ зохихо хэмжээ абаха зэргэтэй. Иимэ даабари аймагуудта хүргэхөөр гээшэ.

Һүүлэй үедэ «Скотопром» трест айлнуудһаа мал худалдан абаха хүдэлмэреэ һуларуулаа. Августын хоёрдохи хахадта арад зонһоо миин 204 тонно мяхан худалдагдажа абтаа. Энэ талаар дутагдалнууд олон ушарна. Айлнуудһаа мал худалдан абаха хүнүүд үсөөн ябадаг, мал байра дээрэнь тушаажа абадаггүй муутай.

Гүрэндэ һү худалдаха юһэн һарын түсэб бэелүүлхын тула кварталай дүүрэтэр 12,6 мянган тонно һү тушааха хэрэгтэй. Теэд августын хоёрдохи хахадта оройдоо 6,5 мянган тонно худалдагдаа һэн. Хурамхаанай, Баргажанай, Түнхэнэй, Хоринн аймагууд август һарада һү тушаалгаяа эрид доошолуулаа. Мүн Бэшүүрэй, Кабанскын, Зэдын аймагуудта һү тушаалга өөдэлөөгүй. Хэрбээ сентябриин түрүүшын үдэрһөө ажахы бүхэндэ һаалиин малые хүсэдөөр эдеэлүүлжэ, һү шэмыень дээшэлүүлхые оролдоогүй һаа, түсэбэй дүүргэлгэнь бэрхэтэй.

Тэрэшэлэн һү ажахы доторой хэрэгсэлдэ гаргашалха, һү гутааха, тоһолигынь доошонь оруулха баримтануудта анхархаар болоо. Юрэдөө һү һаали дээшэлүүлхэ талаар бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэ шухала.

Мүн энэ хүдэлмэреэ жэлэй дүүрэтэр, үбэлжэлгын үедэ заахашье һуладхажа болохогүй. Юуб гэхэдэ, 1974 ондо гүрэндэ һү худалдаха түсэб бүри дээгүүр, тэрэ саанаа түрүүшын гурбан жэлдэ дутуу оруулһанаа хүсэлдүүлхэ уялгатайбди.

Һү һаали дээшэлүүлхын тула нэн түрүүн энэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандадаг ябадалые усадхаха хэрэгтэй. Һү һаалиин доошолһые тэжээл дутамаг байһаар хүнүүд шалтагаалдаг. Теэд Бэшүүрэй, Загарайн, Захааминай, Хяагтын, Прибайкалиин, Түнхэнэй болон Мухар-Шэбэрэй аймагуудай ажахынууд байгша оной август һарада нёдондоной энэ үеынхиһөө бага һү һаажа абаһан байна. Зүгөөр малай эдихэ ногоон энэ жэлдэ яһала һайн байгаа ха юм. Энээн дээрэһээ харахада, һү һаалиин доошоллог ушар имагтал колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй энэ хэрэгтэ анхарал бага табиһанһаа, һаалишад, малшадай дунда политическэ, эмхидхэлэй хүдэлмэри һулаар ябуулһанай хойшолонгууд гэжэ тоолохоор болоно.

Олонхи колхоз, совхозууд һаалингаа мал үбэлэй байрада оруулжа байна. Энэ үедэ малшадта зооветеринарна мэргэжэлтэдэй туһаламжа хэрэгтэй. Тэдэнэр фермэ бүхэндэ ямар аргаар һү һаали дээшэлүүлхэб, тэжээлэй зохид рацион табижа, тэжээл буйлуулха цехүүдые хүдэлгэхэ ушартай. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд малшадай һуудал байдалда анхарха, тэдэндэ туһалха уялгатай.

Һү һаалиин ургалтада, мүн үнеэдэй һубайралга, удаан саг соо хээлигүй ябаһаниинь нүлөөлнэ гээшэ. Бэшүүрэй, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй аймагуудта мүнөө жэл нёдондонойхиһоо үсөөн тугал абтаа. Тиимэһээ эдэ аймагуудта һү һаали доошолно. Үнеэдэй һаагдаха үеын дүүрэнтэжэ байбашье, энэ үнеэдэйнь 40 процент тугаллаадүй. Теэд энээнэй түлөө хэншье зэмэ амасаагүй.

Үнеэдые олоорнь, саг соонь тугаллуулангүй һү һаали нэмээхэб гэжэ һанаһанайшье хэрэггүй. Тиимэһээ ороондо оруулагдаагүй, үрэжүүлэгдээгүй үнеэдые фермэ бүхэндэ тодорхойлжо, бултыень хээли абхуулха гээшэ мүнөөдэрэй шухала хэрэг мүн.

Үнгэрһэн найма һарын турша республикын колхоз, совхозуудта үнеэдэй тоо 4,6 мянгаар гэхэ гү, али 4 процентээр олошороо. Зүгөөр Баргажанай, Кабанскын, Хэжэнгын болон Баунтын аймагууд лэ үнеэдые олошоруулха түсэбөө дүүргэһэн байна. Жэлэй дүүрэтэр үнеэдые голодоһондо гаргаха, үүсэлхэ баримтануудые зогсоожо, эхэ малай тоо бүридхэлые нарижуулан һайжаруулха шухала.

Мүнөө үедэ колхоз, совхозуудта хонид түлэг үрэжүүлэгдэжэ байнхай. Байгша ондо 860 мянган хонин үрэжүүлэгдэхэ аргатай. Энэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр, һайнаар ябуулха, урдынгаа алдуунуудые дабтахагүй гэжэ оролдохо байна. Партийна организацинууд энээниие ажахын эгээн шухала кампани гэжэ тоолохо ушартай. Зарим газарта хонид һайса таргалаагүй байһаар. Энэ ушарта үлүү ехээр тэбдэжэ гү, али хүшэ абаад байһан һүрэгүүдые үрэжүүдхэ хүдэлмэриие заахашье гэдэргэ татажа болохогүй. Тамир һулатай хонидые илгажа, һайнаар эдеэлүүлхэ, бэлшээхэ эрилтэ табигдана. Тиигэжэ хүшэ абахалаарнь искусственна аргаар үрэжүүлхэ жэшээтэй.

Тиин үрэжүүлгын эхилһэн сагһаа хойшо тэрэнэй гурим хазагайруулха баримтанууд али олон үзэгдэнэ. Хорнин, Сэлэнгын, Бэшүүрэй болон бусад зарим аймагуудай ажахынуудта искусственна үрэжүүлгын пунктнууд саг соогоо бэлдэгдээгүй, элдэб түхеэрэлгэнүүдээр дутамаг байжа, мүн хусын үрэ зөөлгэ таһалдана, хусануудай тамир һула, һайса хүшэлөөгүй хонид үрэжүүлэгдэнэ. Иимэ ушар Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоздо үзэгдэнэ.

Мүнөө жэлдэ хэдэ хэдэн аймагуудта гахай олошоруулха хэрэг урдынхиһаа муугаар эмхидхэгдэнэ. Республикамнай бүхы дээрээ үнгэрһэн найма һарада нёдондоной энэ үеынхиһөө үсөөн поршоонхо абаһан, гахай олоор гарзалһан, тиигэжэ тоо толгойнь үсөөрһэн байха юм. Бэшүүрэй аймагта үсөөн поршоонхо абтаа. Хяагтын, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Кабанскын, Улаан-Үдын, Прибайкалиин аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд гахай үсхэбэрилгээ гуримшуулха тухай хэды дахин үгээ үгэбэшье, тэндэ биратай хубилалта болоногүй. Август һарадашье гахай үрэжүүлгэ өөдэлөөгүй.

Мүнөө үедэ гахай үрэжүүлгэдэ һаад ушаруулха шалтагаан байхагүй. Гахайн тоо толгой хүсэлдүүлхын тула жэлэй дүүрэтэр үлөөшэ һарануудта адагынь 12 мянган эмэ гахай үрэжүүлхэ хэрэгтэй. Энэ талаар аймагуудта, ажахы бүхэндэ даабари хүргэжэ, дүүргэлтыень наринаар хинаха саг ерээ.

Адууһа малай, илангаяа залуу малай үхэл гарзада оролго жэлһээ жэлдэ ехэ болоно. Малай үхэл, гарзатай тэмсэхэ шухала байһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Теэд энэ асуудал хурсаар табигданагүй. Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ оройдоо хоёр райком—Мухар-Шэбэрэй болон Түнхэнэй райкомууд малай үхэл гарзада оролгые бюро дээрээ зүбшөөлсэжэ, тодорхой хэмжээнүүдые хараалаа. Энэ талаар ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ шанга эрилтэ табигданагүй.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэ зуураа нүхэр Лысов тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриие хурдадхаха, малай үбэлжэлгые элбэг тэжээлтэйгээр угтаха асуудалнууд тушаа горитой анхарал хандуулба. Республикын колхозууд болон совхозууд 500 мянган тонно үбһэ абаха, 50 мянган тонно сенаж, 600—650 тонно силос дараха, 12 мянган тонно ногооной гурил бэлэдхэхэ зэргэтэй. Гэхэ зуура сентябриин эхиндэ республика дотор 200 мянган тонно үбһэн һурилэгдөөд байгаа. Энэнь нёдондонойхиһоо 40 мянган тонноор бага. Силос даралга бүришье һаа бирагүй. Оройдоол 430 мянган тонно дарагданхай.

Тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэри илангаяа Яруунын, Сэлэнгын, Баунтын болон зарим хэдэн аймагуудта муугаар ябуулагдана. Иимэ ушар һанаа зобоогоогүйдөө аргагүй болоод байна. Республикын бүхы аймагууд, ажахынуудай диилэнхи олониинь тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэхэ дүүрэн арга боломжотой. Тиимэһээ бүхы ургаһан юумэеэ сабшажа абахын тула эрид шууд хэмжээ абаха хэрэгтэй гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Гээгдэлһээ дары гарахын тула тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ хүдэлжэ байһан бүхы техникые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, хүнүүдые сабшалан дээрэ нэмэжэ гаргаха эрилтэ табигдана. Тарна хуряалгада жэгдэрэн орохын урда тээ силос даралгые гол түлэб дууһаха хэрэгтэй. Тиихэдэ олонхи аймагуудта ногоон һолоомоной ургаса муу бэшэ, тэрэниие түргөөр сабшажа абаад, силос болгоо һаа дээрэ гэһэн һанамжа оруулна.

Һолоомо суглуулха, һүрилхэ хүдэлмэри тарна хуряалгатай нэгэ доро ябуулха асуудалда элидхэлшэ анхаралаа мүн лэ онсолон хандуулба. Мүн тэрэшэлэн ерэхэ жэлэй хабаран тарилга тушаа һаналаа мүнөөнһөө табиха шухала болоно. Тиигэжэ сүлөө болоһон газараа хахалжа эхилхэ шухала байһан тушаа тогтобо. Намарай паар хахалалгада хүдэлжэ байһан тракториснуудые материальна талаар урмашуулха хэрэг зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй. Һайнаар хүдэлэгшэдэй ажалай түлөөһэндэ ороохо үгэхэ гурим тогтообол һайн.

Элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ нүхэр Лысов малай байра бариха, заһаха, һэльбэхэ асуудалнууд тушаа тогтобо. Тиихэдээ республикын барилгын болон хабсаралгын эмхи зургаанууд мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй урда ехэ харюусалгатай байна. Тэдэнэр КПСС-эй обкомой пленумэй малай фермэнүүдые оньһожоруулха талаар абаһан тогтоолые хангалтагүйгөөр бэелүүлнэ. Үнгэрһэн найма һарын туршада малай фермэнүүдые оньһожоруулха даабариингаа гурбанай нэгэ хубиие дүүргээд байна. Тэрэшэлэн олон барилга бодхоолго унжагайранхай. Малай фермэнүүдые зайн галай элшэ хүсөөр хангаха хүдэлмэри бапал хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Тиимэһээ барилгын болон хабсаралгын эмхи зургаануудай ажал ябуулгые партийна организацинууд шанга хиналта доро абаха уялгатай гэжэ тэмдэглэбэ.

Хүдөөгэй коммунистнууд, колхоз, совхозуудай бүхы ажалшад социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэн, үбһэ, тарна хуряалгын хүдэлмэриие амжалтатайгаар дүүргэжэ, һайн бэлэдхэлтэйгээр үбэлжэлгээ угтажа, ниитын мал ажалай ашаг шэмэ улам дээшэлүүлжэ шадаха, байһандань, табан жэлэй гурбадахи болон ерэхэ жэлнүүдэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа зорюулха байһандань этигэнэбди гэжэ нүхэр Лысов элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлэбэ.

***

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэ эхилбэ. КПСС-эй Кабанскын райкомой нэгэдэхи секретарь **В. И. Титовто** үгэ үгтэбэ.

— Мүнөөдөө хүдөөгэй партийна организацинуудай үмэнэ малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэһээ, үнэндөө, шухала зорилго үгы гээшэ. Тиимэһээ малаа һайнаар ондо оруулха, мал ажалай продуктнуудые элбэгээр абаха хэрэгтэ манай бүхы хүсэн зорюулагданхай, — гээд тэрэ үгэеэ эхилнэ.

Энэ жэлдэ тохёолдоһон хүндэ хүшэр байдалай хойшолон тухай тогтохо зуураа, аймагай хүдөө ажахын ажалшадай ямар зэргын эрэлхэг зоримгойгоор уһанай ехэ аюулай урдаһаа тэмсэн бодоһон, мал адууһаяа аршалжа абаһан, үерэй үйлэдэһэн гэмтэлые һэргээхэ хүдэлмэридэ хам оролсоһыень үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

Үбэлжэлгын бэлэдхэлэй эгээл шухалань хадаа малай тэжээл бэлэдхэлгэ болоно. Хэды ехэ сабшалангай уһанда абтаашье һаань, аймаг соо 10 мянгаад тонно үбһэн абтаха, нёдондонойхиһоо бага бэшэ силос дарагдаха, ногооной гурил татаха түсэб үлүүлэгдэхэ байха. Бүхы арга боломжоёо хэрэглэн, ехэ тэжээл абахын түлөө аймагай партийна организаци, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд оролдоно.

Малай байра һэргээхэ, заһаха хүдэлмэри эгээл хүшэр хэрэг болоод байна. Тус асуудалда зорюулһан партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан энэ талаар хэмжээ ябуулгануудые хараалаа. Тус хэрэгтэ хабаадалсаагүй предприяти, эмхи зургаан гэжэ аймаг соомнай үгы гээшэ гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Хэхэ юумэн хэмгүй ехэ. Энэ хүшэр хүндэ хүдэлмэри дабаха байха. Үгэ хэлэгшэ малай тэжээл буйлуулха, шэмэтэй, арьбан болгохо асуудалда анхаралаа онсо хандуулба. Тиимэһээ тэжээлэй цехүүд, тэжээл үлтирүүлдэг, буйлуулдаг оньһон түхеэрэлгэнүүдые һаадгүйгөөр хүдэлгэхын тула бүхы хэмжээ абаха шухала байһые элирхэйлбэ. Тиихэтээ хамта эдэ хэрэгсэлнүүдые заһаха, һэльбэхэдэ хэрэгтэй болохо зүйлнүүдээр, материалнуудаар хангаха асуудал бирагүй байдалтай гэжэ нүхэр Титов тэмдэглээ.

Малай үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлдэжэ, эмхитэйгээр, үрэ дүн һайнтайгаар үнгэргэхын тула аймагай совхозуудай хэжэ байһан хүдэлмэри тухай КПСС-эй Хориин райкомой нэгэдэхи секретарь **П. М. Павлов** тогтохо зуураа, һү һаалиин фермэнүүдые оньһожоруулха хэрэгтэ ушардаг дутагдалнууд тушаа анхаралаа хандуулба. Илангаяа тэжээлэй цехэй түхеэрэлгэнүүд, орооһо татаха тээрмэ, үбһэ, һолоомо хэршэхэ машинанууд олоор дуталдана.

— Тугал, хурьган олоор гарзална. Энээнэй гол шалтагааниинь хадаа нарай малай байрын хүйтэн, шиигтэй, агаарайнь эхүүн байдалһаа болоно. Мүнөө зарим байрануудые зайн галай хүсөөр дулаасуулдаг дүршэлтэй болоно байна. Тиимэ байрада тэнжээгдэжэ байһан нарай мал үсөөнөөр гарзална. Теэд электрын хүсөөр хүдэлдэг дулаан элшэ дамжуулха түхеэрэлгэ хэрэгтэй соогоо абаха арга олдоногүй, — гэжэ нүхэр Павлов ажаглалта хэбэ.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэ зуураа, нүхэр Павлов 1973 оной мяха, һү бэлэдхэлэй түсэб, нэмэлтэ даабари дүүргэхэ талаар аймагай ажахынуудай ямар хэмжээ абажа байһан тушаа тогтобо. Мүн тэрэшэлэн хони үсхэбэрилхэ хэрэгэй аймаг д о т о р хангалтагүйгөөр эрхилэгдэжэ байһые харуулба. Тиихэтээ хамта хонин ажал үсхэбэрилдэг мүнөөнэй гурим таарамжагүй болоо, саашадаа һайжаруулагдамал бэлшээритэй, жэлэй дүрбэн саттa нэгэ газарта байратай томо комплекснуудые байгуулха зорилготой байһанаа элирхэйлбэ.

—Энэ жэлэй сагай уларил ехэ орёо байжа. һүүлэй һүүлдэ үбһэ хуряалга, силос даралга, хартаабха малталга, тарна хуряалга нэгэ доро ябуулха саг ушарба. Хэды шахардуу байбашье, манай совхоз нёдондонойхиһоо 20—25 процент ехэ үбһэ, 10—15 процент силос ехээр абаад байна. Һолдомо силос болгон дараха бэлэдхэл хэжэ байнабди, — гэжэ Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой директор **Ф. Е. Ефимов** үгэеэ эхилнэ.

Үгэ хэлэгшэ хүдөө ажахыдахи капитальна барилгын дутагдалнууд тушаа тогтобо. Мүнгэнэй багаар һомологдоһонһоо б о л о ж о, капитальна барилга үргэнөөр эрхилхэ арга олдоногүй. Теэд колхоз, совхозуудай адууһа малайнь тоо жэлһээ жэлдэ улам үдэжэ байна ха юм. Бодхоогдоо болоно байһан барилганууд угаа удаан саг соо баригдана, шанарынь муу байдаг, Энээнһээ болоно, малнай үнеэхи хэзээ заяанда баригдаһан урданай түхэлэй һандархa саттаа тулашаһан байрануудсоо байлгагдаһаар.

Совхозой малшад байгша оной гурбан кварталай туршада гүрэндэ мяха, һү худалдаха түсэбөө дүүргүүтэй байна. Нооһо, үндэгэ тушааха жэлэй түсэб дүүргэгдэнхэй. Гэбэшье дутагдалнууд олон. Тэдэниие усадхажа, хүдэлмэреэ бүри һайжаруулхын түлөө совхозой хүтэлбэри бүхы оролдолгоёо гаргажа байна гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Республикын холын аймагуудай нэгэн болохо Хурамхаанай аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй табан жэлэй гурбадугаар шиидхэхы удха шанартай жэлдэ эршэ хүсэеэ улам эршэдхэн, габшагайгаар ажаллажа байһан тушаа КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь **К. Д. Дагбаев** пленум дээрэ мэдээсэл хээ.

Энэ зунай сагай уларил ехэ муу, бороо хура ехээр орожо, үертэ нэрбэгдэжэ, аймагай ажахынууд горитой хохидолдо ороо. Үерэй хойшолонгуудые усадхахын тула. али бүхы хэмжээн бэелүүлэгдэжэ байна. Тиигэбэшье хэхэ юумэн үшөөл ехэ байһаар. Илангаяа малай байранууд олоор уһанда абтанхай. Хэды бэрхэшээлэй тохёолдобошье, аймагай колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд али бүхы аргаараа ерэхэ үбэлжэлтые бэлэдхэл һайнтайгаар угтахаар эрмэлзэн ажаллажа байна. Үбһэн нёдондонойхиһоо багаар абтаа, зүгөөр силос нилээд ехээр дарагдаа. Мүн витамин баянтай ногооной гурил горитой бэлэдхэгдээ. Тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Колхоз, совхозуудта һолоомо суглуулха тусхай звенонууд эмхидхэгдээ.

Гадна малай байрануудые, малшадай гэрнүүдые һэргээн бодхоохо, заһабарилха ехэ хэмжээ ябуулга зохёогдонхой. Тэрэнэй ёһоор барилгын бригаданууд эмхидхэгдэжэ, хүдэлмэреэ хэжэ эхилээ. Энэ ехэ хэрэгтэ аймагай предприяти болон эмхи зургаануудай коллективүүд үргэнөөр хабаадалсаха уялгатай.

Трибунада КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь **Б. Д. Ангархаев** гаража үнгэрһэн үбэлжэлгын бэрхэшээлнүүдые дабажа, адууһа малай тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар аймагай партийна организациин хэһэн хүдэлмэридэ тогтохо зуураа, урда жэлэй энэ үеынхиһөө 16 процент ехэ һүн гүрэндэ тушаагдаһан, хонидой тоо 10 мянгаар, үхэрнүүдэй—440 толгойгоор олошорһон тухай элидхээ. Энээнэй ашаар мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ тушааха 9 һарын түсэб урагшатайгаар дүүргэгдэжэ байна. Үнгэрһэн найма һарын турша гүрэндэ нооһо тушааха жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ, гүрэндэ һү худалдаха юһэ һарын түсэб бэелүүлэгдээ. Сентябриин 20 хүрэтэр гүрэндэ мяха тушааха түсэб дүүргэгдэхэ.

Малай үбэлжэлгэ эмхидхэхэ, гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые тушааха түсэбөө дүүргэхэ талаар Худанай, «Первомайский» совхозууд бултанһаа һайн дүнгүүдые тулаһан байна.

Саашадаа б ү р и һайнаар ажаллажа, ерэхэ үбэлжэлгэдөө эрхимээр бэлдэжэ, гүрэндэ мяха, һү тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэй болоно бшуу. Юуб гэхэдэ, аймагай ажахынууд юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлдэ гүрэндэ мяха, һү, нооһо тушаалгаар нилээд үритэй гарагдаа һэн. Тэрэнээ энэ жэлдэ хүсэлдүүлхэ аргагүй болонобди. Нооһоор гурбан жэлэй түсэб дүүргэгдэхээ болинхой.

Тиимэһээ ерэхэ жэлдэ нооһо ехээр тушаахын тула хонидой тоо олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Ерэхэ жэлэй эхиндэ энэ жэлэйхиһээ 6 мянгаар олон хонидтой байха гэхэ гү, али 130 мянгада хүрэхэ болонобди.

Табан жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ ерэхэ үбэлжэлгые хэр һайнаар үнгэргэһэнһөө ехээр дулдыдаха байһаниинь элитэ. Юуб гэхэдэ, үбэлжэлгын үедэ мал ажалай продукциин хахад хубинь абтадаг гээшэ.

Үбэлжэлгээ түгэс бэлдэлгэтэйгээр угтаха, малдаа тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абаха хэмжээнүүд тухай асуудал ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Мүн энэ асуудал сомоной Соведүүдэй гүйсэдкомуудта харагдажа, бодото хэмжээнүүд абтаха.

Мүнөө үедэ 170 мянга гаран центнер үбһэн, 4 мянган тонно сенаж, 37 мянган тонно силос, нилээд ехэ ногооной гурил бэлэдхэгдэнхэй. Олохон ажахынуудта тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри эмхитэйгээр ябуулагдаа. Хэжэнгын совхозой малшад тэжээл бэлэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Хонишодой хорёод бригада 16 мянга гаран центнер үбһэ бэлэдхээ. Энэнь бүхы хонидто хэрэглэгдэхэ үбһэнэй 60 процентнь болоно.

— Үбэлжэлгэ гээшэ мал ажалда эгээн харюусалгатай үе болоно,—гэжэ республикын «Межколхозстрой» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ **П. С. Березкин** үгэеэ захалаа. — Энэ жэлэй сагай уларилай бэрхэшээлнүүд барилгадашье ехэ һаад ушаруулаа.

Энэ жэлдэ бүтээгдэжэ, ашаглалгада тушаагдаха малай байранууд, орооһо хадагалха склад, теплицэ гэхэ мэтэ олон ушарта бүтээгдэһэн аад, тэндэ тодхогдохо түхеэрэлгэнүүдэй бэлэн болгогдоогүй, хабсаргагдаагүй байһан дээрэһээ ашаглалгада оруулгань гэдэргэ татагдана. Жэшээнь, Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо үнеэдэй байра бэлэн болоһон аад, тэндэ тэжээл буйлуулхада хэрэгтэй котел тодхогдоогүй байһан дээрэһээ ашаглалгада оруулагданагүй. Тиигэжэ олохон барилганууд бүтээгдэһэн аад, «Сельхозтехника» нэгэдэлэй, «Бурятсельхозмонтаж» трестын предприятинуудай гэмээр ашаглагданагүй.

Малшадай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ талаар аймагай партийна организациин хэжэ байһан ехэ хүдэлмэри тухай КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдэхи секретарь **Д. С. Санжимитыпов** хэлэхэ зуураа, энэ дүй дүршэлөө ерэхэ үбэлжэлгын үедэ сүм хэрэглэхэ

Арадай хиналтын булан

ҮЙЛЭДБЭРИИН НӨӨСЭНҮҮД

Арадай хиналтын комитедэй ба КПСС-эй Буряадай обкомой даабаряар мүнөө үедэ манай республикын арадай ажахын үйлэдбэриин нөөсэнүүд шалгагдажа байна. Энэ шухала ажал ябуулгада олохон партийна организацинууд, түсэблэлгын ба хиналтын, тоололго-бүридхэлэй ба материально-техническэ хангалгын эмхи зургаанууд, ажахынуудай мэргэжэлтэд болон профсоюзай комитедүүд, «Комсомолой прожекторэй» штабай ба отрядуудай гэшүүд хабаадана.

Хамта дээрээ хиналта, шалгалтын 412 комисси эмхидхэгдэжэ, энэ ниитын шугамаар хүдэлмэридэ 4 мянга гаран арадай хинагша түсэбэр зохёогдоhон даабариин ёhоор арадай ажахын hалбари, участок бүхэндэ түүхэй эд болон үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй хэр зэргээр ашаглагдадаг ба арьбалагдадаг байhые шалгаба. Промышленностиин, транспортын, барилгын, ажалшадые ажаhуудалай эрилтэ хангалгын, худалдаа наймаанай 124 предприятида, республикын 88 колхоз, совхоздо иимэ шалгалта хэгдээ.

Бии байhан дутуу дундануудые элирүүлжэ, тэдэниие усадхаха, түүхэй эд ба бусад хэрэгсэлнүүдые зүбөөр ашаглаха, арьбалха, тиигэжэ арьбалhан нөөсэнүүдые үйлэдбэридэ хэрэглэхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэдэнь партийна болон совет организаци, предприяти болон ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ туhалха гэhэн гол зорилго шалгалтын үедэ табигдаhан байна.

Энэ хэмжээ ябуулга ажахын үйлэдбэриие аша үрэ ехэтэйгээр эрхилхэ, экономикын хүгжөөлгые түргэдхэхэ, 1973 оной арадай ажахын түсэбые урагшатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ сэхэ нүлөө үзүүлхэ юм.

Шалгалта юу харуулааб гэхэдэ, үйлэдбэриин али бүхы нөөсэнүүд ашаглагдангүй үлэдэг байна, түүхэй эд болон хэрэгсэлнүүд гамгүйгөөр хэрэглэгдэнэ, ехэ голодоhон гаргагдана, хүдэлмэриин саг муугаар хэрэглэгдэнэ, түүхэй эд болон хэрэгсэлнүүд, тиихэдэ үйлэдбэрилэгдэжэ бүтээгдэhэн зүйлнүүд муугаар хадагалагдадаг ба харууhалагдадаг, хангалтагүйгөөр ашаглагдадаг байна.

Иимэ ушарнууд элдэб шалтагаанhаа болоно. Жэшээнь, Зэдын аймагта арhанооhоной түүхэй эд болбосоруулгые түргэдхэхэ, шанарыень hайжаруулха хүдэлмэриин ямараар ябуулагдадаг байhые республикын арадай хиналтын комитет хаража үзэхэдөө, аймгүйсэдкомой, аймпотребсоюзай, колхоз болон совхозой, заготконторын хүтэлбэрилэгшэд эмхидхэлэй хүдэлмэри муугаар ябуулдаг байгаа гэжэ элирүүлээ.

«Сельхозтехникын» Загарайн аймагай нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд минеральна үтэгжүүлгые гээлтэгүйгөөр колхоз, совхозуудта абаашалгые хинаха ажал эмхидхээгүй, хоролто гарзатай эбсэдэг байhанайнгаа түлөө ялада унаhан байна.

Байгаалиин баялиг — арадай зөөри. Энээндэ эзэн бусаар хандажа болохогүй. Теэд «Забайкаллес» комбинадай Хүртэйн леспромхоздо шалгалтын болоходо, модо отололго заабариhаа хазагайруулагдадаг, үйлэдбэрилэгдэhэн ой модоной хэрэгсэлнүүд эзэн бусаар хадагалагдадаг, саг соогоо хэрэгтэй газартаа эльгээгдэдэггүй байгаа. Эдэ дутагдалнуудые гаргаhанайнь түлөө тус леспромхозой директортэ шанга донгодолго үгтэбэ. «Забайкаллес» комбинадай ба тэрэнэй предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд отологдоhон модые түргэн зөөхэ талаар хэмжээнүүдые абадаггүй байба. Тиигэжэ аяар 1970—71 онуудта отологдоhон модон мүнөө хүрэтэр хэбтээд, үмхиржэ, хэрэггүй болоожо захалаа. Энэ хадаа ой модоной баялигта эзэн бусаар хандаhан ябадал болоно. Республикын арадай хиналтын комитет тус дутагдалнуудай түлөө «Забайкаллес» комбинадай бүлэг хүтэлбэрилэгшэдтэ ехэхэн зэмэ тохоо.

Иимэшүү дутагдалнууд түлишэ гаргашалгада үзэгдэдэг байна. Жэшээнь, «Сельхозтехникын» республиканска нэгэдэлдэ, эдеэ хоолой промышленностиин министерствын предприятинуудта зайн гал гамналга, элдэб түлишэнүүдые гаргашалга хиналта муутай байгаа. Тиихэдэ Гусиноозёрскын Холбоолжоной уурхайн шахтоуправлениин хүтэлбэрилэгшэд шууяу нүүрhэ малтан абаха, шэрэхэ ба хадагалха хүдэлмэриин үедэ хиналта хэдэггүй байна. Мүн шухала оньhожоруулганууд саг соогоо хэгдэнэгүй, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэнэгүй. Иимэ ехэ олон дутагдалнуудтай «Востсибуголь» трестын ба предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые республикын арадай хиналтын комитет танилсуулаад, бии байhан дутагдалнуудые ойрын сагта усадхахыень уялгалhан байна.

Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй арадай хиналтын бүлэгэй комисси элдэб шорой шохойтой хамта 3 тонно шахуу үнгэтэ металлнуудай үлэгдэл хаягдана, гологдоhон ба хаягдаhан детальнуудай үлэгдэл 300—350 тонно хүрэтэр суглараад хэбтэдэг байна гэжэ элирүүлээ. Янза бүриин түмэрэй зүйлнүүдые гаргашалга заводто нормологдоногүй. Түмэр түдэгэ, хайдаhа болон үртэhэ шорой шохойhoонь сэбэрлэжэ, хайлуулаад, үйлэдбэридэ дахин хэрэглэхэ хүдэлмэри бүри эмхидхэгдэнэгүй. Тиигэжэ завод 130 мянган түхэригэй гарзада жэл бүри ородог байна. Иимэнүүд дутагдалнууд Улаан-Үдын локомотивна деподошье элирүүлэгдээ. Эндэ илангаяа зайн галай хүсэ гаргашалга гамнагданагүй.

Энээнтэй дашарамдуулан, хүдөөгэй ажахынуудташье зайн галай хүсэ гаргашалгын турим сахигданагүй. Колхоз, совхозуудта оройдоо нормогүй, хэрэгтэйшье, хэрэггүйшье газарта зайн гал хэрэглэгдэнэ, түхеэрэлгэнүүдынь муу, тоогой гүйдэг шабын түмэрнүүд холбоо муутай. Иимэнүүд олон дутагдалнууд элирүүлэгдэжэ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй анхаралда табигдаа.

Хүдөөдэ түлишын, машинын, элдэб тоhоной зүйлнүүд муугаар хадагалагдана, ямаршье гуримгүйгөөр гаргашалагдана. Тус материалнуудта нормо гэжэ зарим ажахынуудта табигдадаггүй байна. Трактористын, автомашинын жолоошоной трактор машинаараа миин гүйлгөөд гү, али даабаряар хараалагдаагүй ажал хэжэ, ехэ түлишэ гаргашалаад байхадань, тэрэниие түрүүлхэ хэмжээн зарим газарта оройдоо абтадаггүй байна. Колхоз болон совхозуудай шанаргүй продуктнуудые гүрэндэ тушаажа, хохидолдо ехээр ородог байhан ушар элирүүлэгдээ. Тэрэ юунhээ болоноб гэхэдэ, хүдөө ажахын продуктнууд муугаар хадагалагдана, гутана, саг соогоо гүрэндэ тушаагдангүй, шанараа муудана.

Сэхыень хэлэхэдэ, мүнөө hаяхан республика доторнай боложо үнгэрэгшэ эдэ шалгалтанууд ехэхэн аша туhатай хэрэг байhанаа харуулаа. Үйлэдбэриин нилээд ехэ нөөсэнүүд иигэжэ хинагшадай хүсөөр элирүүлэгдээд, арадай ажахыда хэрэглэгдэхэ болобо. Юhэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэлгэдэ энэ хэмжээнэй туhатай байхань дамжаггүй.

Иимэ шалгалтанууд саашадаашье үнгэргэгдэхэ.

И. ЕЛДИНОВ,
Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедэй инспектор.

АРАДАЙ ХИНАЛТЫН РАЙКОМУУДТА

ХҮТЭЛБЭРИИН ХАНГАЛТАГҮЙhӨӨ

Хяагтын аймагай арадай хиналтын комитет Хяагтын шпатын руднигта, 466-дахи нүүдэлэй колоннодо, барилгын материалнуудые бэлдэдэг Хоронхойн участогта түмэр замай вагонуудай хэр зэргээр хэрэглэгдэдэг тухай асуудал hаяхан шалгажа үзөөд, ашаа тээхэ ба буулгаха үедэ вагонуудай саг соо миин зогсодог байhые тэмдэглэбэ.

Шалгалтын элирүүлhэнэй ёhоор, вагонууд шпатова руднигта (директорынь нүхэр Хилханов) илангаяа удаан зогсоно. Тиигэжэ рудник 2144 түхэригэй яла түмэр замда түлэхэ баатай болоо.

Иимэр ушарhаа иимэ юумэн бии гэхэдэ, руднигта ерэhэн вагонуудай ашаа буулгалгын хүдэлмэри хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнэ, тус ажал оньhоруулагданагүй. Гадна ашаа буулгаха складууд үсөөн, ашаа буулгагшадай хүдэлмэри хиналтагүй ба эмхидхэл муутай түлөөhэн гуримшуулагдаагүй, урмашуулгын хэмжээнүүд абтадаггүй байна.

Иимэшүү бэйдал шалгалтын ёhoor 466-дахи ПМК-да (начальнигынь нүхэр Егоров), барилгын материалнуудые бэлдэдэг Хоронхойн участогта (начальнигынь нүхэр Красавин) үзэгдэhэн байна. Вагонуудай саг соо миин байhанай муу байгаа. түлөө тус предприятинууд мүн лэ ехэ ялада унаа.

Хяагтын аймагай арадай хиналтын комитет дурсагдагша предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые тус ажал муугаар эмхидхэhэнэйнь ба хүтэлбэриее hуладуулhанайнь түлөө хэhээгээд, ойрын сагта дутуу дундануудаа усадхахыень уялгалба.

ХИНАЛТА ХЭРЭГТЭЙ

Хурамхаанай аймагай арадай хиналтын комитет ниитын эдеэ хоолой эмхи зургаануудай, предприятинуудай хүдэлмэриие шалгаад, Хурамхаанай райпо (түрүүлэгшэнь нүхэр Гармаев, үйлэдбэриинь нэгэдэлэй директор нүхэр С. Єлепнева), Хурамхаанай ОРС (начальнигынь нүхэр Михайлов) ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай ба эмхи зургаануудай хүдэлмэриие хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилдэг байгаа гэжэ элирүүлбэ. Илангаяа столовонуудай хүдэлмэри хиналтада абтадаггүй байшоо.

«Бурятцелинстрой» трестын барилгын материалнуудые үйлэдбэрилдэг предприятинуудай столоводо (тогоошодынь нүхэд Бровкина, Коживиткина) эдеэлдэг хүнүүд мэхэлүүлдэг, дутуу хоол абадаг байгаа. Эндэ буйлуулагдаhан эдеэ хоолой зүйлнүүд нормоhоо багаар табагуудта хэтдэнэ, хилээмэнэй нормо 50 процент хүрэтэр хороогдоhон, эдеэ хоолой шанар муу байгаа.

Иимэшүү дутагдалнууд мүн Хурамхаанай столоводо элирүүлэгдэбэ. Шалгалтын болоходо, эндэ эдеэ хоолой меню саг үргэлжэ үлгэгдэдэггүй, нэгэл эдеэн аад, элдэб үдэрнүүдтэ ондо ондоо сэнтэй болошодог байба. Жэшээнь, буузанууд нэгэ үдэр 42 мүнгөөр худалдагдаhан аад, хойто үдэрынь 45 мүнгэтэ болоhон байха юм. Пирожки 4 мүнгэнэй орондо 6, котлет 22 мүнгэнэй орондо 28 мүнгөөр худалдаха ябадал саг үргэлжэ үзэгдөө.

Иимэнүүд дутагдалнууд райпогой ба ОРС-ын хүтэлбэрилэгшэдэй ниитын эдеэ хоолой предприятинууд ба эмхи зургаануудай хүдэлмэриие хинан шалгадаггүй байhанhаа болоо гэжэ Хурамхаанай аймагай арадай хиналтын комитет тогтообо. Эдэ дутагдалнуудые усадхаха хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа.

АЖАЛАЙ ЭМХИДХЭЛ hУЛА

Үдын совхоздо ниитын малда тэжээл бэлэдхэлгын ямараар ябуулагдажа байhые hаяхан Хориин аймагай арадай хиналтын комитет шалгаба.

Сабшалангай, бэлшээриин газар үргэдхэхэ ба hайжаруулха талаар 755 га газарта ехэ хүдэлмэри хэгдэhэн байгаа. Жэшээнь, 156 га газарта боролжо, бургааhан hөөгүүд сэбэрлэгдээ, 50 га газарай болдог жэгдэлэгдэhэн, сэбэрлэгдэhэн, борнойлогдоhон байна, 160 гектарта минеральна үтэгжүүлгэ хэгдээ.

Эдэ хүдэлмэринүүд саг соогоо дүүргэгдэhэн байна. Тиигэжэ ниитын малда тэжээл яhала ехээр бэлэдхэхэ арга олдоо. Тусхай тоололгын ёhoор, Үдын совхоз 1971 ондо 20,4 мянган центнер үбhэ бэлэдхэhэн hаа, 1973 ондо 30 мянган центнер үбhэ бэлэдхэхэ аргатай болоhон байна.

Теэд эндэ үбhэ хуряалгын хүдэлмэри мүнөө үедэ тон хангалтагүй ябажа байна гэжэ Хориин аймагай арадай хиналтын комитет элирүүлээ.

Энэ жэлдэ үбhэндэ оролгон эмхигүйгөөр, оройтожо захалагдаа, тиигэжэ 1973 оной июлиин 25 болотор hогооборшье үбhэн hурилагдөөгүй байгаа, витаминтай ногооной, гурил гаргадаг агрегат муугаар хүдэлгэгдэнэ. Тус ажахыда тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэри мүнөөшье хангалтагүй байhаар.

Үбhэшэдэй дунда соёлой, ойлгууламжын, эмхидхэлэй хүдэлмэри hулаар ябуулагдана. Үбhэшэдэй звенонуудай дунда социалис мүрысөөн муугаар эмхидхэгдэнхэй, үбhэнэй хүдэлмэриин ажалай түлөөhэн гуримшуулагдаадүй, түсэб ба уялгануудые дүүргэлгын түлөө тэмсэл хангалтагүй.

Эдэ дутагдалнуудые Хориин аймагай арадай хиналтын комитедэй гэшүүд элирүүлээд, КПСС-эй Хориин райкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсүүлхые дурадхаба.

Улаан-Үдын авиапредприятиин хүдэлмэрилэгшэд түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлдэ республикын арадай ажахын хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулхын тула үйлэдбэриин түсэбүүдые дүүргэхын, шэнэ авиационно техникэ ашаглахын, ниидэлгын техническэ мэргэжэл дээшэлүүлхын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө эрид шиидэнги ажаллажа байнхай.

Самолёдууд болон вертолёдуудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэ газар дээрэ хэгдэдэг албанhaa сэхэ дулдыдадаг байна. Самолёдуудай hаадгүйтөөр ниидэлгэ, пассажирнуудые хангалга гэхэ мэтэ тус албантай сэхэ холбоотой. Эндэ авиатехнигүүд Юрий Георгиевич Нефедьев (зураг дээрэ зүүн гарhаа), Алексей Дмитриевич Полянский гэгшэд нарин нягтаар ажалладаг, ажалша бэрхэ мэргэжэлтэд гэжэ суурхадаг байна.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ, АЖАНА ДЭБЖЭЛТЫН АША ТУhАДА

АЗИ, Африкын оронуудай уран зохёолшодой табадахи конференци Алма-Ата хотодо сентябриин 9-дэ хүдэлмэрээ дүүргэбэ. Ази, Африкын 55 ороной түлөөлэгшэд, бүхы түбинүүдэй 17 эмхи зургаан болон уран зохёолшодой ассоциацинуудhаа ерэhэн айлшад энэ конференцидэ хабаадалсаба. Уран зохёолшодой нэгэдэлэй саашанхи түхэл маягууд, уран зохёолой ниитэ-политическэ удха шанар дээшэлүүлхэ hанамжануудые хэлэhэн байна.

Бэеэ даанхай, дэлхэй дээрэ амгалан байдалай түлөө, империализмда, колониализмда болон сионизмда эсэргүү тэмсэлшэдэй түрүүшын зэргэдэ ябаhан түрүү үзэл бодолтой уран зохёолшодой үндэр уялга тухай үгэнүүд зургаан үдэр үргэлжэлhэн конференциин индэр дээрэhээ зэдэлээ.

Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодой конференцидэ хабаадагшад Казахстанай олониитэтэй хамта сентябриин 9-нэй үдэр сугларжа, дундада зуун жэлэй агуу эрдэмтэд-энциклопедист Мухаммед аль-Фараби гэгшын дурасхаалда зорюулагдаhан суглаанда хабаадалсаба.

Мухаммед аль-Фарабиин түрэhөөр 1100 жэлэй ой дэлхэйн олон гүрэнүүдтэ 1975 ондо тэмдэглэгдэхэ юм.

Казахай ССР-эй Наукануудай академиин президент Ш. Е. Есенев энэ суглаае нээбэ. Академик Б. Г. Гафуров, Казахай ССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент А. Х. Касымжанов гэгшэд элидхэлнүүдые хэбэ.

Дэлхэйн соёл культурын хүгжэлтэдэ Мухаммед аль-Фарабиин оруулhан айхабтар ехэ хубита тухай уран зохёолшод Абдель Рахман эль-Шаркави (АРЕ), Халиль Абдул Азиз (Иран) гэгшэд хэлэбэд. Казахстанай, Дунда Азиин арадуудтал тон адляар араб арадууд энэ агуу эрдэмтэнээр омогорхохо ёhoopoo омогорхоно гэжэ тэдэнэр тэмдэглэбэд.

«Арадуудай хоорондохи эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө», гэhэн уласхоорондын ленинскэ шангай лауреат, Пакистанай мэдээжэ поэт Фаиз Ахмад Фаиз, Сириин Араб Республикын уран зохёолшодой делегацинне хүтэлбэрилэгшэ Аднан Багаджаты гэгшэд мүн лэ үгэ хэлээ. Дундада зуун жэлэй агуу энциклопедистын зохёолнуудые совет эрдэмтэдэй шэнжэлхы ажал ябуулгада тэдэнэр үндэр сэгнэлтэ үгөө.

Казахай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ С. Б. Ниязбеков, Казахстанай Коммунис партиин ЦК-гай секретарь С. Н. Имашев, Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодой ассоциациин генеральна секретарь Юсеф эс-Сибаи, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь Г. М. Марков, Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодтой харилсаа холбооной Совет комитедэй түрүүлэгшэ К. Яшен, Казахстанай нииcлэл хотын олониитын түлөөлэгшэд энэ суглаанда хабаадалсаба.

***

Конференциин хүдэлмэриин hүүлшын үдэр делегадууд болон хүндэтэ айлшад Казахстанай нииcлэл хотын нэгэ сэсэрлиг соо «Хани барисаанай аллей» хэлгэндэ хабаадалсаа.

***

Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодой табадахи конференциин түгэсхэлэй зүблөөе Юсеф эс-Сибаи гэгшэ нээбэ. Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодтой харилсаа холбооной Совет комитедэй түрүүлэгшын орлогшо А. В. Софронов тэрэнэй hүүлээр үгэ хэлээ. А. В. Софронов ассоциациин хүтэлбэрилэгшэдэй шэнэ бүридхэл тухай мэдээсэл хэжэ, генеральна секретаряар дахин hунгагдаhан Юсеф эс-Сибаи, тэрэнэй хоёр орлогшонор — Алекс Ла Гум, Субхас Мукерджи гэгшэдтэй конференциин делегадуудые, хүндэтэ айлшадые танилсуулба.

1973 оной лауреат, Алжирай мэдээжэ поэт, романист, драматург Катеб Ясин гэгшэдэ уласхоорондын уран зохёолой «Лотос» гэжэ шан баяр ёhололой оршон байдалда барюулагдаба.

Политическэ болон соёлой хоёр комитедэй дурадхаhан тусхай резолюцинуудые делегадууд баталан абаба.

Вьетнамда амгалан байдал hэргээхэ, дай болюулха хэлсээнүүдтэ Парижда гар табиhан ушарые конференциин делегадууд Индо-Хитадаар абтаhан резолюци соогоо hайшаан тэмдэглэнэ. Тиихэтээ хамта тэдэ батлагдаhан хэлсээнүүдэй гуримуудай ходо эбдэгдэжэ, буудалдаанай эсэслэн болюулагдаагүй байhан тухай hанаагаа зобожо байhанаа тэдэнэр мэдүүлээ.

Урда Вьетнамай арадуудай хуулита гансахан правительство РЮВ гээшые дэмжэхын түлөө тэмсэлые шангадхаха талаар дэлхэйн арадуудта хандаhан уряа резолюци соо бии. Лаос болон Камбоджын арадуудай үнэн сэхэ тэмсэлые дэмжэжэ байhанаа энэ конференцидэ хабаадагшад мэдүүлээ.

«Араб оронуудта эсэргүү Израилиин ээрхэг түримхэй ябуулгын үргэлжэлhөөр байhан тухай» гэжэ резолюци соо Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшод Израилиин ээрхэг ябуулга буруушаажа, араб арадуудай үнэн сэхэ тэмсэлые дэмжэжэ байhанаа мэдүүлнэ.

Эхэ орондоо бусахын, өөhэдынгөө хуби заяа шиидхэхын түлөө тэмсэжэ байhан палестин арадта хани халуун амаршалга конференци эльгээжэ, тэдээнтэй hанал нэгэн байhанаа мэдүүлбэ.

«Африкын арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэлтэй hанал нэгэн байhан тухай» гэhэн резолюци соо иигэжэ хэлэгдэнэ: Португалиин колонинууд — Ангола, Мозамбик, Гвинейн арадуудай тэмсэлые Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодой конференци дэмжэжэ байhанаа мэдүүлжэ, национально-сүлөөрэлгын тэмсэлэй амжалта, илалтануудые амаршалан hайшаана. Португалиин, Урда Африкын болон Родезиин империалис, расизмын хүсэнүүдэй хушуу холбоhон ябадалые конференци шиидэнгеэр буруушаана.

Дотоодын болон уласхоорондын хархис ябадалтанай аашалжа, Чилиин арадай революционно туйлалтануудые буляаха зорилготой гэмтэ ябуулгануудые «Хархис ябуулгада эсэргүү Чилиин арадай тэмсэлые дэмжэлгэ» гэhэн резолюци соо Ази, Африкын уран зохёолшод буруушаана. Чилиин арадай тэмсэлые дэмжэжэ байhан тухайгаа конференцидэ хабаадагшад мэдүүлжэ, өөhэдынтөө шэлэhэн замда илалта туйлахыень хүсэбэ.

Неоколониализмын хархис үзэл сурталые элирүүлэн, Ази, Африкын оронуудай соёл культурын ажабайдалда энэ үзэл суртал нэбтэрэн орохын урдаhаа эсэргүү тэмсэхэ хэрэгтэ эдэбхитэй оролсохыень зохёол бэшэдэг нүхэдөө конференциин соёлой комитедүүдэй абаhан резолюцинууд соо уран зохёолшод уряална.

Конференциин дүнгэй документ — хамтын деклараци нэрьемэ альга ташалтан дуро абтаба.

Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодой ээлжээтэ конференциие 1977 ондо Кенидэ зарлаха тухай шиидхэбэри абтаа.

Конференциин түрүүлэгшэ, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь Г. М. Марков түгэсхэлэй үгэ хэлээ. Энэ ехэ суглаа зарлаха хүдэлмэри hайнаар хэhэнэйнь түлөө уласхоорондын эмхидхэлэй комитедтэ, Ази, Африкын оронуудай уран зохёолшодой ассоциациин генеральна секретарь Юсеф эс-Сибанда конференциин зүгhөө баясхалан хүргэгдэбэ.

***

Конференциин делегадууд болон айлшадай хүндэлэлдэ Казахай ССР-эй правительство сайлалга хэбэ.

В. ГАНЖА,
П. КОСОЛАПОВ,
А. МУСТАФИН,
ТАСС-ай корреспондентнүүд.

СОВЕТ ЭРДЭМТЭ БАЙБАЛ, ПАТРИОТ БАЙХА ЗЭРГЭТЭЙ

СОВЕТ эрдэмтын нэрые гутаагша физик А. Сахаровай ябуулганууд тушаа СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүдэй хэблэлдэ тунхаглуулhан бэшэгтэй танилсаhан совет хүнүүд газетэнүүдэй редакцинуудта, ТАСС-та, радио болон телевидениидэ бэшэгүүдые, телеграммануудые эльгээнэ. Тиихэдээ совет байгуулалтые, совет гүрэнэй гадаадын ба дотоодын политикые худал хуурмагаар харуулха hэдэлгэ гаргагша Сахаровай гутамшаг аяг ааша тушаа үгтэhэн сэгнэлтые бүрич hайшаана. Тус эрдэмтэд, бүхэли коллективүүд, инженернүүд, хүдэлмэришэд, уран зохёолшод, врачнууд, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд, багшанар, уран зураашад, ниитын ажал ябуулагшад эльгээhэн бэшэгүүд доторoo Коммунис партиин, Совет гүрэнэй сэхэ шууд ленинскэ дотоодын ба гадаадын политикые ехэтэ hайшаана, КПСС-эй XXIV съездын хараалhан амгалан байдалай программые, совет арадай, бүхы хүн түрэлтэнэй аша туhада зорюулжа тэрэниие бэелүүлхын тула Коммунис партиин Центральна Комитедэй эмхидхэдэг ажал ябуулгые бүрин дэмжэнэ.

Гэхэ зуура, Сахаровай харша муухай аяг аашань совет хүнүүдэй дурые ехээр гутаана. Совет байгуулалтада харша, амгалан байдалай ба социализмын дайсадта туhа хүргэдэг Сахаровай ажал ябуулгые хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигенцинууд бүгэдөөрөн эрид шууд буруушаана.

Бүхы союзна республиканууудай Наукануудай академинүүдэй эрдэмтэд Сахаровай хараа бодолые ехээр буруушааhан мэдүүлгэнүүдые тунхаглаа. «Сахаровай аяг ааша совет гражданинай ба эрдэмтын үндэр дээдэ нэрэ зэргэдэ огто таарахагүй, амгалан байдалай ба социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй хэрэгтэ тон ехэ хохидол ушаруулна, — гэжэ Белоруссиин ССР-эй Наукануудай академиин үнэнтэ гэшүүд бэшэнэ. Буржуазна оронуудай хархис этэгээдүүдэй хэрэглэдэг Сахаровай хардалга гүрдэлгэнүүд совет эрдэмтэдэй, дэлхэйн түрүү олониитын дунда тон зүб, эрид шанга буруушаал үүсхээ. Иимэ гайхамшаг ехэ ороной гражданин байhанаа Сахаров hанана гээшэ гү?»

«Сахаровай хорото ябуулгые эрид буруушаанабди, — гэжэ Узбегэй ССР-эй Наукануудай академиин эрдэмтэд бэшэнэ. — Энэ ябуулгань совет эрдэмтын нэрэ, хүндые гутаана. КПСС-эй XXIV съездын хараалhан, бүхы дэлхэйн ажалшадай hайшааhан амгалан байдалай программада харша ябуулганууд тухайдаа Сахаров шэбшэн бодожо үзэхэ гээд найдагдана».

«Манай бүхы арад зоной, гүрэнэй хүсэл эрмэлзэл, тусхайлан хэлэбэл, эрдэм наукын хүгжэлтэ уласхоорондын харилсаандахи шахардуу байдалые улам hуларуулха, амгалан байдалай политика сэхэ шууд бэелүүлхэ эрилтэ табина. Тиин гэhээнь, амгалан ёhoор зэргэ оршолгын ба харилсаа холбооной политика бэелүүлгые буруушааhан мэдүүлгэнүүдые энэ эрдэмтын хэлэhэниинь бидэниие гайхуулна, — гэжэ Армениин ССР-эй Наукануудай академиин гэшүүд бэшэнэ. — Академик А. Д. Сахаров өөрынгөө ябуулгаар совет эрдэмтын нэрэ, хүндэдэ хоро хүргэнэ, хохидол ушаруулна гээд тоолонобди».

Манай ороной нютаг оуханhөө ороhон бэшэгүүдэй горитой хубиие эрдэм, соёл болон искусствын ажал ябуулагшад эльгээhэн байна. Энэньшье ойлгосотой. Юундэб гэхэдэ, совет интеллигенциин нэрэ зэргэ эдээндэ хүндэтэй. «Өөрынгөө арад зонhoo таhарhан Сахаров мэтын ажал ябуулагшад Советскэ Союзай интеллигенциин дундаhаа, мүн хилын саанахи түрүү үзэл бодолтой интеллигенцииншье дундаhаа дэмжэгшые олохогүй байха», — гэжэ В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ Томскын университедэй коллектив мэдүүлнэ.

СССР-эй Медицинын эрдэм ухаанай академиин академик, профессор Л. И. Медведь иигэжэ бэшэнэ: «Сахаровай аяг ааша совет эрдэмтэдэ огто таарахагүй, тэрэнэй ябуулганууд минии зүгhөө, минии толгойлдог эрдэмтэдэй коллективэй зүгhөө ехээр зэбүүрхэгдэн угтагдаа. Манай арадай асари ехэ туйлалтануудые хэрэгсээдэггүй хүн лэ иимэ аяг ааша гаргажа болохо байна».

Уран зохёолшо Степа Олейнигэй Киевhээ эльгээhэн тобшохон телеграмма ехэ зэбүүрхэлээр нэбтэрэнхэй. Тэрээн доторнь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Манай агууехэ ажалша арадые, манай түрэл Совет гүрэниие муушалан хардаhан Сахаровай харата ааша, хорото муухай гүжэрдэлгэ намайе, бүхы совет хүнүүдэй зэбүүрхэhэндэл адли, ехээр зэбүүрхүүлээ. Сахаровта, тэрээн мэтын этэгээдүүдтэ хараал шэнгэг».

Социалис Эсэгэ оронойгоо түлөө, Советскэ Союзай Коммунис партиин түлөө омогорхол, совет байгуулалтада харша Сахаровай хорото муухай ябуулгануудые эрид шууд буруушаалта — совет хүнүүдэй гараа табиhан олон тоото бэшэгүүдэй, телеграммануудай гол удхань болоно. «Карагандауголь» комбинадай «Михайловская» шахтын нүүрhэшэд Я. Мусагалиев, Л. Л. Абгольц, О. Флато, К. Кунсеркин, Н. Веселов, Н. Шестаков, М. Редько гэгшэдэй hанамжа иимэ байна: «Энээндэ бидэнэрэй, нүүрhэшэдэй, хамаагүйгөөр хандаха аргамнай үгы. Арад зонhoo таhарhан этэгээд — Сахаровай аяг аашые эрид буруушаанабди. Социалис байгуулалтын ашаар лэ манай эдэ бүхы хүдэлмэриин хэгдэдэг болоhые, совет хүнүүдэй ажабайдалай hайжарха аргатай болоhыень энэ хүн мэдэхэ зэргэтэй».

Доменэ цехэй ахалагша горновой, Социалис Ажалай Герой И. С. Терещенко Петровскын нэрэмжэтэ заводой металлургнуудай үмэнэhөө (Днепропетровск хото) иигэжэ мэдүүлнэ: «Ажабайдалаа оашадань ямараар байгуулхаб гэжэ Сахаровай бодомжолдогые мэдэнэгүйб, зүгөөр замнай тэрэнэйхиhээ ташха ондоо гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Хүдэлмэришэн анги, таряашад ба интеллигенци Совет засагай бүхы жэлнүүдтэ гар гарhaa барилсан ябажа, коммунизм байгуулна. Эдэнэй ут зорилго адли. Тиимэhээ арад зоной үгэhэн эрдэм мэргэжэл, гэгээрэл болбосоролые арад зондо хоро хохидолтойгоор хэнэйшье хэрэглэхэ, манай оронииe, социалис байгуулалтые муушалха ябадал хэнэйшье зүгhөө эдэнэр гаргуулхагүй байха».

«Ажабайдал заяаhан, хүшэр хүндэ оршон байдалда, заримдаа үлэн хооhон, үргэhэ нойргүй ябажа тэрэниие хүмүүжүүлhэн эхэдээ хажараар хандадаг hэпхэлгүй хүнүүдэйнь абари аашые Сахаровай аяг аашатайнь жэшэмээр гээд hананаб. Сахаровай ябуулга тушаа дураа гутаhанаа элирхэйлнэб. Совет хүнэй нэрэ хүндые гутааhан Сахаровай аяг аашые буруушааныб, — гэжэ Молдавиин ССР-эй Рыбницкэ районой Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой Е. К. Чеботарь бэшэнэ.

Ковпагай партизан соединениин отрядай командир байhан Платон Воронькогой телеграмма дотор иигэжэ хэлэгдэнэ гэбэл: «Дайнай бүхы бэрхэшээл, гэмтэл хохидол, гасалан зоболонгууд гээшые нюдөөрөө хараhан, бэеэрээ үзэhэн байнаб, фашистнуудтай тулалдаhан байлдаануудай үеэр дүрбэ дахин шархатаа hэм, тэрэ hүрөөтэ жэлнүүдтэ эсэгэеэ, ахаяа, олон эрхим нүхэдөө алдаа бэлэйб. Манай партиин, тэрэнэй Центральна Комитедэй шууд баримталан бэелүүлдэг амгалан политикые үнэн зүрхэнhөө, ехэтэ hайшаан дэмжэнэб, манай партиин энэ энэрхы, арюун hайхан политика таhалдуулха, муушалха зорилготой Сахаровай ба Солженицынэй хараа бодол болон ябуулгые эрид буруушаанаб».

«Совет хүнүүдтэ харша Сахаровай хараа бодолнуудые буржуазна номнолой эгээн хархис органууд саб шүүрэн абажа, манай гүрэнэй дотоодын ба гадаадын политика гүжэрдэн муушалхын тула, манай Эхэ ороной нэрэ ба хүндые бууруулхын тула хэрэглэнэ. Тиигэбэшье, тэдэнэй hэдэлгэнүүд бүтэхэгүй. Эб найрамдалай хэргые, коммунизмын суртал бодолые муудхаажа шадахагүй», — гэжэ Москвагай гүрэнэй университедэй олон мянган студентнэрэй, профессорнуудэй ба багшанарай үмэнэhөө тэрэнэй Эрдэмтэдэй соведэй тунхаглаhан мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Ондоошье олон мянган бэшэгүүдые дурдажа болохо байна. Тэдээн дотор Сахаровай ябуулгые нэгэ hаналтайгаар буруушааhан hанамжанууд элирхэйлэгдэнэ. «Эхэ орондоо алба хэхэ, тэрэнэй хүгжэлтэ ба бэхижэлгэдэ туhалха гээшэ совет гражданин бүхэнэй арюун уялга болоно, — гэжэ П. Стучкын нэрэмжэтэ Латвийскэ университедэй ректор, профессор, юридическэ эрдэмэй доктор, философиин доктор Б. О. Миллер бэшэнэ. — Эхэ орондоо дурладаг, тэрэнэй hалбаран мандахыень, хүсэ шадалай бадархыень харахые хүсэдэг эрдэмтэ өөрынгөө уялгые энээнhээ ондоогоор ойлгохо аал? Иимэ эрдэмтэ өөрынгөө бүхы хаба шадабариие, бүхы хүсэ шадалаа эгээн hайн hайхан байдалтай, hалбаран мандаhан общество — коммунизм байгуулгын хэрэгтэ зорюулангүй байжа шадаха гү? «Холисогүй» эрдэм наука, наукын лэ тулада оршохо наука байхагүй гэжэ үни тодоруулагданхай. Эрдэмтын нэрэ зэргэтэй аад, социалис Эхэ оронойгоо патриот бэшэ байхын аргагүй».

Энээние зүбшөөнгүй байха аргагүй. Совет эрдэмтэ байбал — совет патриот байха зэргэтэй. Ондоо байха ёhогүй. (ТАСС).

Ипподром дээрэһээ

ХАТАРША ХҮЛЭГҮҮДЭЙ УРИЛДААН

Улаан-Үдын ипподром дээрэ мори урилдаалгаар Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөө хараха дуратайшуул суббото, воскресениин үдэрнүүдтэ олоороо сугларба. Иимэ мүрысөөн манайда түрүүшынхеэ үнгэргэгдэбэ.

Мүрысөөндэ Эрхүүгэй, Амарай областьнуудай, Буряадай АССР-эй командану͡уд хабаадажа, дамжуулгын кубогта хүртэхын түлөө һоримол моридойнгоо хурданиие үзэлсэбэд. Урилдаанай түрүүшын үдэр Улаан-Үдэ хотын, Буряадай АССР-эй «Урожай», бүлгэмэй, «Байгал» журналай шангуудта хүртэхын түлөө урилдаан болоо.

2000 метрэй зайда Амарай, Эрхүүгэй областьнуудай, Буряадай АССР-эй табан спортсмен урилдаанай харгы дээрэ хурдан хүлэгүүдээ гаргаба. Моридынь сагаа хүлеэжэ ядашанхай, хазаар даран урагшаа харайхаяа һэдэнэ. Хонхын дохёогой үгтэхэтэй зэргэ урилдаанай харгыгаар шуумайшабад. Хоёрдохи дүхэригэй тойролгын болоходо, манай республикын Р. Валеев, В. Ом гэгшэдэй зээрдэ морид ташаагаа хабирсалдан һагад түрүүлэн хүрэжэ ерэбэ. Эндэ Ом гэгшын унаһан Маркер нэрэтэй зээрдэ азарга түрүү һуури эзэлжэ, Улаан-Үдэ хотын шанда хүртэһэн байна. Удаадахи хоёр шандань Эрхүүгэй областиин, Буряадай АССР-эй түлөөлэгшэд хүртэбэ. Түрүүшын үдэрэй дүнгөөр манай республикын команда 52 очко абанхай түрүүлжэ ябаба. Эрхүүгэй, Амарай областиин командану͡уд 48—47 очкотой удаадахи һуурида гарабад.

Хойто үдэрынь ипподром дээрэ сугларагшадые бүри шанга тэмсэл хүлеэжэ байба.

СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын моридой заводуудай болон мори үсхэбэрилгын главна управлениин шанда хүртэхын түлөө мүрысөөн эхилжэ, 2000 метрэй зайда урилдахаар эмээл моритой жолоошод гаража ерэбэ. Нааданай түрүүшын үдэр урилдаанда хабаадалсаагүй Абрек, Бухта, Округ, Эфиронос гэжэ нэрэтэй моридууд урилдаанда табигдахань гэһэн мэдээсэл ипподром дээрэ сугларагшадай анхарал татана. Урилдааншье захалжа, манай республикын Округ Эфиронос гэдэг хоёр морид хазаар даран урагшаа тэгүүлэн, бэшэнээ хойноо хаяжа эхилбэл даа. Ипподромдо сугларагшад эдэниие аргагүй баяртайгаар угтажа, альга ташажа мэдэбэ. Урилдаанай эхилһээр хоёрхон минутын үнгэрөөд байхада, манай жолоошод Ом Добосов хоёр һуга гаран фиништэ ерэбэл даа. Эндэ Ом гэгшын морин гурба—дүрбэн алхасаар нүтөөдэеэ ахижа, түрүү һуури эзэлээ. Тиин Округ моринoй седок Ом СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын шанда хүртэжэ, чемпионой нэрэ зэргэтэй болоо.

Удаань 1600 метрэй зайда тэргэтэй морид табигдахаар гараба. Эдэнэр «Буряадай залуушуул» газетын шанда хүртэхын түлөө моридой хурдан хатарые туршаха байба. Уданшьегүй урилдаанда Буряадай АССР-эй Гаолян, Гайдамак, Эрхүүгэй, Амарай областьнуудай Варяг, Икс гэжэ нэрэтэй морид табигдаа. Хатарша морид хоёр удаа 1600 метрэй урилдаанда табигдаһан байна. Урилдаһан жолоошод соохоо манай Рашид Валеев зайгаа хоёр удаа 2.16,8—2.20,0 секунда соо гаталжа, түрүү һуури эзэлээд, «Буряадай залуушуул» газетын шанда хүртэхөөрөө хүртэбэ.

Һүүлшын урилдаан. Энэ урилдаан Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи физкультура, спортын комитедэй шанда хүртэхын түлөө үнгэргэгдэхэ байһан. Эндэл моридоо һайнаар хатаруулжа гараһан айлшадай түлөөлэгшэдэй нэгэниинь лэ манай республикын командые хүсэжэ гарахаар байба. Зүгөөр хатарша һайн моридоор олон манай командын гэшүүд айлшадтаа дүрөө абхуулхаар бэшэ байбал даа. Манай республикын моридые һургадаг спортын тренер Рашид Валеев Лимонад нэрэтэй зээрдэ азаргаяа урилдаанай харгы дээрэ гаргаад, тэрэнээ харгытайнь танилсуулжа эхилнэ. Ушарынь хэлэхэдэ, эдэ морид утын ута —3200 метрэй зайда урилдаха байгаа бшуу. Мүн энэ зайда урилдахаар манай республикын Вопрос гэжэ нэрэтэй хүрин хээр, Эрхүүгэй хара, Амарай, манай боро азарганууд урилдаанай харгы дээрэ гарана.

Урилдааншье эхилжэ, тэргэтэй морид хойно хойноһоо урилдаһаар талмайн нүгөөдэ захада гаража ябана. Моринойнгоо жолоо шадажа заладаг Валеев зээрдэ азаргынгаа хатараа түргэдүүлхэ бүринь амыень татан, хүлыень алдахуулхагүйе оролдоно. Лимонад азарганьхарбаһан һомондол шуумайһаар бултанай урда гарашаба. Манай нүгөөдэ жолоошон Дена Студенцова хүрин хээрынгээ жолоо даншье һаа үлүүсэ татаа ха. Абаһаар яһала хурдан солбоноор хатаржа эхилһэн аад, һүүлшын тойролго дээрэ Эрхүүгэй хара азаргые урдаа оруулжа, гурбадахи һуури эзэлхэ баатай болобо. Урилдаанай дүн гаргахада, Буряадай АССР-эй командын түлөөлэгшэ Рашид Валеевэй жолоодоһон азарга зайгаа 4 минута 43 секунда соо гаталжа, шанда хүртэбэ. Командану͡уд хоорондын дүн гаргахада, манай республикын команда дүн хамта 143 очко абажа, түрүү һуури эзэлээ.

Хүлэгүүдэй хатарые туршаһанай һүүлээр моридоор бэрхэшээлнүүдые харайжа гараха һонирхолтой мүрысөөн болобо. Эндэ арба нэгэн бэрхэшээл—130 сантиметр үндэртэй хаалта шадамар бэрхээр харайлгажа гараһан Эрхүүгэй областиин Макаров ялын дүрбэн очкотойгоор 1.27 секунда соо гаталжа, түрүү һуури эзэлнэ.

Моридой урилдаа үнгэргэхөөр манай республика ерэһэн РСФСР-эй совхозуудай министерствын мори үсхэбэрилгын главна управлениин ахалагша зоотехник Г. Н. Ростовцева түрүү һуури эзэлһэн манай республикын мори урилдаагшадай командада Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һууриин кубок, бэлэг сугларагшадай нэрэмжэ альга ташалган доро барюулна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Буряадай АССР-эй командын капитан Р. Валеев дамжуулгын кубок бариад байна 2. Урилдаанай зүргэ дээрэ. 3. СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын шанда хүртэһэн Буряадай АССР-эй командын түлөөлэгшэ В. Ом.

АВТОРАЙ фото.

ЗУНАЙ СЕМЕСТР ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

НИСЭНГЫН нуурай эрьеэр харгымнай зурына. Удангүй Сэсхеэн гэжэ газарта хүрэбэбди. Эндэ хонишодой үбэлжөөн. Гэрнүүд соонь мүнөө үбһэшэд байдаг юм. Тэдээнһээ гадна Зүүн Сибириин технологическа институдай бүлэг студентнэр эндэ хүдэлнэ.

Силос дараха нүхэнэй бүтэжэ байһан газарта хүрэхэдэмнай, хүүртигүүд дээгүүрэ «Гренада» гэһэн бэшэгтэй хүбүүд ажаллажа байба. Экскаваторай малтаһан нүхэндэ хүбүүд хана барина. Тэрэнь—модон. Цементээр бүтээгээ һаань, һайн лэ һэн. Теэд силос даралгын эхилшэһэн хаданьяараха хэрэгтэй байгаа хаш даа.

Электро-хюрөөнүүдэй таршаганаан, һүхэ мадагаар тоншохын нээрээн нэгэн юро зэдэлнэ. Хүбүүд бидэниие обёороншьегүй ажаллана. Тэдэнэй нэгэндэ дүтэлхэдэмнай, хүлэрһэн нюураа аршаад, бидэниие мэндэшэлбэ.

— Борис Батомункуев, — гээд, гарыемни шангаханаар адхаба.

Ажал хүдэлмэри, нүхэд тухайнь һурахадамнай, тэрэ иигэжэ хэлэбэ:

— Бидэ оройдоо зургаан хүбүүд эндэ хүдэлхэеэ ерээ һэмди. Командирнай Вадим Винокур Нисэнгэ гаранхай. Ажалнай яһала һайн ябана даа, — гээд, һүхэсэ гартаа абаба.

Хюрөөнүүд таршаганаһан зандаа. Эдэ хүбүүд хоёрдохи, гурбадахи курсын студентнэр. Харин барилгын отрядта хоёрдохи жэлээ ябана. Ерээдүйнгөө мэргэжэлэй «нюусануудые» ажал дээрэ хадуун абажа ябана ха юм.

Хүбүүд эндэ ерэһээр таранай тоог, тэрээндэ һарабша, хорой барая. «Гренадынхид» һанаагаа дүүрэнги. Эдэнэрые барилгын материалаар нэгэтэшье дутааһаагүй, эдихэ хоолоор һайн хангадаг байгаа. Тиимэһээ хүбүүд хойто жэлдэ эндээ ерэхэ һанаатай.

Владимир Хунданов, Анатолий Пискунов, Борис Батомункуев, Владимир Чимитдоржин, Владимир Винокур... Аяг зангаараашье, нюур шарайгааршье, һонирхолооршье ондо ондоонууд. Теэд мүнөө ямар эбтэй эетэйгээр ажаллана гээшэб! Пимэл ха юм залуу наһан, ажалай хүсэтэ ольһон... Харин нуур дээгүүр сахалинууд далинуудаа сай балзуулан шуумайлдана. Нуурай тэг дунда хэнэйшьеб онгосо һэнжэгыдүүлнэ...

Хүбүүд буусадаа хүрэбэ. Шууяатай, хүхюутэйгээр нюур гараа угаагаад, үдынгөө хоол амтархан барина, тиигэхэ зуураа хэрэг тухайгаа хөөрэлдөөдшье абана.

Сүлөөтэй сагтаа хүбүүд газетэ, журнал, ном уншадаг. Үдэшэлэн Нисэнгэ ошожо, кино харадаг. Нуур дээрэ ...жа, загаһа хахуулидаг... амарха сагтаа гитара... галуулан, залуу ... дуунуудые хоолой ... дуулалдадаг, литература... кусство тухай һанал... баалдадаг...

Бидэшье ябаха ... Нуурай эрьеэр зүбшэ... һан харгыгаар саашаа... институтда һуража бай... юундэшье студентнэрэй ... гын отрядта ябадаггүй ... гаабиб гэжэ бэеэ ... сэдьхээ һэм.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИ...
Яруунын аймаг.

ХИЛЫН ГААНАҺАА

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

ГАВАНА

„Правда" газетэдэ үгтэһэн шагнал

ТАСС

Кубын журналистнуудай союз Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ даанхай байдалай түлөө ами наһаяа үгэһэн Кубын мэдээжэ журналист Феликс Эльмусын нэрэмжэтэ хүндэтэ дипломоор «Правда» газетые шагнаба.

Журналистнуудай һаналаа нэгэдэлгын уласхоорондын үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн Кубын компартиин ЦК-гай секретарнадай гэшүүн Рауль Гарсия Пеласс иигэжэ хэлээ: дэлхэйн пролетариадай аша туһада тон ехэ хүдэлмэри хэжэ байһанайнгаа түлөө, марксизм-ленинизмын үзэл бодолые аршалан хамгаалжа байһанайнгаа түлөө «Правда» газетэ энэ шагналда хүртэбэ.

ВАШИНГТОН

Э. Кеннедиин мэдүүлгэ

ТАСС

Америкын Холбоото Штадуудай Сайгоной журамай политикые бэхижүүлхэ зорилгоор мүнгэ һомололтоёо үргэлжэлүүлхэдээ, Вьетнамда дайн сэрэг болюулха ба амгалан байдал тогтоохо тухай Парижда болоһон хэлсээнэй үг зорилго эбдэнэ. США-гай правительство тушаа иимэ гэмнэлтэтэйгээр сенатор-демократ Э. Кеннеди үгэ хэлээ.

Энэ зорилгые бэелүүлгэдэ «США-гай уласхоорондын хүгжэлтын агентствын ба оборонын министерствын бюджедһээ, эгээл багаарнь хэлэхэдэ, 15 миллион доллар» үгтөө. США-гай бюджедэй «гаргашын ондоошье статьянуудай дунда нэмэлтэ фондну͡уд нюутданхай» гэжэ Э. Кеннеди хэблэлдэ толилогдохоор үгэһэн мэдүүлгэ соогоо тэмдэглээ. Харин гүрэнүүдтэ туһалха программын иимэрхүү «эшхэбтэр муухай тартаа Вьетнамдахи дай болюулха тухай хэлсээнэй үг зорилгые хазагай руулна» гэжэ сенатор тэмдэглээ.

АЛЖИР

Конференцидэ хабаадагшадай эрилтэ

ТАСС

Сэрэгэй бүлэгүүдтэ хабаададаггүй гүрэнүүд болон оронуудай правительстванүүдые толгойлогшонорой һаяхан эндэ дүүрэһэн IV конференцидэ хабаадагшад «арабуудай эзэмдэгдээд байһан бүхы газар дээрэһээ Израилиин сэрэгүүдые шууд түргөөр үгэ дуугүйгөөр гаргаха» гэһэн эрилтэ табиба. Эзэмдэгдээд байһан газараа бусаахын түлөө араб оронуудай тэмсэлые тэдэнэр сүм һайшаан дэмжэжэ байһанаа харуулаа.

ГҮН ГҮНЗЭГЫ ХҮНДЫН ҺҮЛДЭ ТЭМДЭГ

Социалис хани нүхэсэлэй оронуудай газетэнүүд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневтэ Болгариин Арадай Республикын Геройн нэрэ зэргэ олгоһон тухай мэдээсэлые харагдамаар газарта толилно.

БОЛГАРИИН бүхы газетэнүүд һайндэрэйнгөө номерой нэгэдэхи хуудаһанда «Нүхэр Леонид Ильич Брежнев — Болгариин Арадай Республикын Герой» гэһэн гаршаг доро Л. И. Брежневэй портрет, тэрээндэ энэ нэрэ зэргэ олгоһон тухай НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Указ, БКП-гэй ЦК-гай, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй ба Министрнүүдэй Соведэй Л. И. Брежневтэ эльгээгдэһэн амаршалгын бэшэг толилоо.

СССР-тэй хани нүхэсэл ба харилсан туһалалсалгын Болгарида социализм байгуулха хэрэгтэ ямар ехэ удха шанартай байһаниие Болгариин хэблэл өөрынгөө статьянууд соо онсо тэмдэглэнэ.

ПОЛЬШЫН «Трибуна люду», «Жиче Варшавы» газетэнүүд нэгэдэхи хуудаһан дээрэһээ нүхэр Брежневтэ Болгариин Арадай Республикын Геройн нэрэ зэргын олгогдоһон тухай уншагшадтаа мэдээсэнэ. Болгар-совет хани нүхэсэлые бэхижүүлэн гүнзэгырүүлхэ, Болгариин арадай республикада социализм байгуулха хэрэгтэ айхабтар ехэ габьяатай байһанайнгаа түлөө, гитлеровскэ фашизмые бута сохилго ба арадуудые сүлөөлэлгэдэ эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө, коммунизм байгуулха хэрэгтэ КПСС-эй генеральна хараа шугам бэхижүүлгэ ба совет гүрэнэй эб найрамдалда дуратай политика ябуулгада хубитаяа ехээр оруулһанайнгаа түлөө Л. И. Брежнев энэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ гээд ПОРП-ын ЦК-гай орган онсо тэмдэглэнэ.

ВЕНГРИИН «Непсабадшаг» газетэ иигэжэ тэмдэглэбэ: КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, эб найрамдал ба арадуудай хоорондо хани нүхэсэл байгуулхын түлөө бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ тэмсэлшэ, парти болон общественные хүтэлбэрилгэдэ ленинскэ ёһо заншалые нэрэтэй түрэтэйгөөр үргэлжэлүүлэгшэ байһанайнгаа түлөө эндэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө.

ПАРИЖ

„ЮМАНИТЕ" ГАЗЕТЫН ҺАЙНДЭР

ТАСС

Парижай нэгэ захa болохо Курнев гэдэгтэ хоёр үдэр соо үргэлжэлһэн «Юманите» газетын заншалта һайндэр сентябриин 9-нэй үдэшэ үнгын галаар сасарһан фейерверкээр түгэсхэгдэһэн байна. Оронойнь элдэб заха хизаарһаа ерэһэн хэдэн зуу мянган ажалшад энэ һайндэртэ хабаадалсаа.

Энэ һайндэр политическэ ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг болоо гээд «Юманите» газетэдэ тэрэнэй главна редактор Рене Андрие тэмдэглэнэ. Газетын һайндэрэй иимэ амжалтатайгаар үнгэрһэн ушар хадаа оронойнь ажалшадай дунда Франциин коммунис партиин нэрэ хүндын улам ехэ болоһониие гэршэлнэ. «Энэ һайндэртэ хэдэн зуу мянган хүнэй хабаадалсаһан ушар манай партида улам ехэ этигэл найдабари, тэрэнэй политикые дэмжэжэ байһанай гэршэ мүн» гээд Рене Андрие бэшэнэ.

Үнгэрһэн һайндэр, мүн тэрэшэлэн уласхоорондын һаналаа нэгэдэлгын демонстраци болоо гээд Рене Андрие тэмдэглэнэ. Энэ һайндэртэ аха дүү партинуудай ба партийна аха дүү хэблэлэй түлөөлэгшэд хэзээ хэзээнэйхиһээ олоороо хабаадалсаһан байна.

Һайндэрэй үедэ Франциин коммунис партиин зэргэдэ 2.850 хүн, коммунис залуушуулай хүдэлөөндэ 7.000 хүн абтаа. «Юманите» газетэдэ, неделидээ нэгэ дахин гарадаг «Юманите-диманша» захил бүри ехэ болоо.

САНТЬЯГО

НЭГЭДЭЛ—ТҮРҮҮШЫН ЭЭЛЖЭЭНЭЙ ЗОРИЛГО

ТАСС

Чилиин коммунис парти оронойнгоо демократическа бүхы хүсэнүүдые нэгэдэн жагсахые уряалба. Чилиин компартиин ЦК-гай политическэ комиссиин гэшүүн Орландо Мильяс өөрынгөө партиин үмэнэһөө радиогоор үгэ хэлэхэ зуураа, мүнөө арадаймнай нэгэдэл түрүүшын ээлжээндэ табигдаха ёһотой гэжэ мэдүүлбэ. Энэ нэгэдэл хадаа граждан дайе зайсуулжа шадаха, гүрэнэй урбалтада хаалта болохо, хуулита правительствые унагаахагүй арга олгохо ёһотой.

Баруунай тала баригшадай хорото ябуулгаяа үргэдхэһэн тушаа, фашис шэнжэтэй хархис хүсэнүүдэй нюуса далдагүйгөөр һүйдхэл хэдэг болоһон тушаа хэлэхэ зуураа, коммунис партиин хүтэлбэриин гэшүүн фашизмын харгы хаахын тула бүхы демократ-дууд үгэеэ ойлголсохо уялгатай гэжэ зааба.

Коммунистнууд болон социалистнуудай холбоо барисаагаа бэхижүүлгэ, арадай нэгэдэлэй партиин жагсаалаа шангадхаха айхабтар шухала болоод байна гэжэ О. Мильяс тэмдэглэбэ. Политическэ асуудал конституци ба хуулиһаа гадуур шиидхэхэ ямаршье һэдэлгые буруушааха тухай христианско-демократическа партиин хүтэлбэриин нэгэтэ бэшэ хэһэн мэдүүлгые бодото дээрэнь шиидхэхэ саг тулажа ерээ.

Мүнөө республикынгаа тон бэрхэшээлтэ үдэрнүүдые тэсэжэ байхадань, фашис аюулай бодото нюураа ерээд байхада, арад зонойнгоо нэгэдэлые бэхижүүлхэ, правительствые дэмжэдэг демократическа хүсэнүүд ба эсэргүү этэгээдүүдэй хоорондо үгэеэ ойлголсохые түйлаха хэрэгтэ хубитаяа оруулха гээшэ патриот бүхэнэй дээдын уялга мүн болоно гээд О. Мильяс хэлээ. Энээниие түйлаха арга боломжо гүйсэд бии гэжэ коммунистнууд тоолоно.

Сентябриин 4-нэй үдэр болоһон демонстрацинуудай харуулһанай ёһоор ямар аюулай тохёолдохоёо байһаниие арад зомнай ойлгожо, эмхи гуримтайгаар өөрыгөө хамгаалхаар бэлэн гээд коммунис партиин ЦК-гай политкомиссиин гэшүүн тэмдэглээ. Эндэ арадай правительствые, мүн хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай, интеллигенциин, Чилиин бүхы патриодуудай аша туһын хэрэгые хамгаалга тухай хэлэгдэнэ бшуу.

КОПЕНГАГЕН

Министрнүүдэй зүблөөн

Европын экономическа гэдэлдэ хабаададаг ...дай гадаадын хэрэг... министрнүүдэй зүблөөн нөөдэр эндэ нээгдэбэ. ...нистрнүүд Европын ...мическа нэгэдэлэй А... кын Холбоото Штад... харилсаанда хабаатай ...далнуудые зүбшэн хэл... президент Р. Никсон ...ропо ерэхын урда «Юрэнхы дэлгүүртэ» ...дадаг оронуудай хар... лэлые зүбшэхые ор... байна.

Баруун Европын оронуудай гадаадын гүүдэй министрнүүдэй уулзалга дээрэ тэрэ... Европодохи аюулгүй ... ба харилсаа холб... асуудалаар сентябриин ...да Женевэдэ эхилхэ... һан зүблөөндэ хаб... асуудалнууд харагдаха...

ВЕНЕСУЭЛЭ. Маракайбо нуур дээрэ ажаһуудаг за... һашад һанаагаа зобонги. Юуб гэхэдэ, энэ нуурай ...гаһан жэл ерэхэ бүри үсөөр нэ. Нефтехимиин промышленностиин үлэгдэлнүүд нуурай уһые бузарлажа, ...гаһанда хоро хүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Маракайбо нуурай эрьедэ бари...һан загаһашанай урса гэр. ТАСС-ай фотохроника.

САГАЙ УЛАРИЛ

Байгша оной сентябриин 7—9-нэй үдэрнүүдтэ республикын баруун-урда аймагуудта хура бороо, аадар орожо, гол горхонуудай уһа дахинаа нэмээбэ. Жэшээнь, Зэдэ голой уһан үнгэрһэн үе соо 100—120 сантиметр шадар 540 сантиметрэй тэмдэгээр нэмэжэ, Хамни тосхон дэгтэ хүрэһэн байба. Мүнөө эндэ Зэдэ гол хоногой туршада 100—120 сантиметрээр татабашье, Сэлэнгэ мүрэнэй уһан нэмэһээр. Новоселенгинск тосхон шадар Сэлэнгэ мүрэн хоногой туршада 30 сантиметрээр нэмэжэ, 552 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрөө. Хяагтын адагта сентябриин 11-нэй үглөөгүүр Сэлэнгэ мүрэн 39 сантиметрээр нэмээ гэхэ гү, али 489 сантиметртэ хүрэһэя байба. Мүн Улаан-Үдэ шадар Сэлэнгэ мүрэн 23 сантиметрээр нэмэжэ, 250 сантиметр болобо.

Н. АФОНИНА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин директор.

ПРАВДА БУРЯТИ...

Нэгэдэхи хуудаһан КПСС-эй обкомой пле... дээрэ нүхэр В. Л. Лыс... хэһэн элидхэл. Таря... ряалга тухай мэдээсэл...

Хоёрдохи хуудаһан КПСС-эй Буряадай обк... IX пленумэй материал...

Гурбадахи хуудаһан Үйлэдбэриин технологи ...хай В. Николаевай кор...понденци. Хилын саана... абтаһан ТАСС-ай мэдээ...нүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһан Спортын һонин тухай ... нютагһаа мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАМ...

«Орбита» харуулна: 17.00 — «Семнадц... мгновений весны» — те...визионно уран һайха... фильм (4-дэхи сери). 18... — 19.00 — Забһарла... 19.00 — «Время» — мэ...сэлэй программа.

Улаан-Үдэ харуулна: 19.30 — Телепанор... 19.50 — «Факел» — за... шуулда зорюулагдаһан ... жуулга. 20.40 — «М... дэр манеж дээрэ» — ...кын программа. 21.40 «Сказ о холопе Никит... — фильм-балет.

«Орбита» харуулна: 22.40 — «Хүн ба хуу... 23.10 — «Арадай хат... һайндэр». 24.00 — Ү... **телевидени.** Футбо... СССР-эй кубогай түлөө ...рысөөнэй хахад фи... «Динамо» (М) — «Дин... (К).

ХОЕРДОХИ ПРОГРАМ...

Улаан-Үдэ харуулна: 16.50 — «Ижорский ... тальон» — уран һайн... фильм.

«Орбита» харуулна: 18.20 — Ф. Шопен. ...кестртэй наадаха форте... нын нэгэдэхи концерт.

Үнэн болоһон ушар

ЭДЭРМЭГЭЙ БУХА

ААЛИ намдуугаар маряаһаар, үдэшын боро хараан хүрэжэ ерэбэ. Хүдөө нютагуудта тугал, буруугаа хааха, үнеэдээ һааха саг эхилбэ. Эндэ-тэндэ үнеэдэй үүгэнээн, тодожо абаһан тугалнуудай мөөрөөн. гэрэй эзэн эхэнэрнүүдэй малаа «һэшэ-һаша» гэхэ, хооһон хүнэгүүдэй хонгирхошье абяан элихэнээр сууряатан дуулдана.

Эгээл энэ үедэ өөрынгөө хэрэгээр нэгэ хүгшэнтэй уулзахаяа, Эдэрмэгэй оройн айлнууд тээшэ шэглэбэб. Түхэреэн үдэр соо бэлшэжэ садашаһан үхэрнүүд үйлсые хүндэлдэн зогсонхой, һанаа амарханаар хибэдэһээ хибэнэ.

Уулзаха хэрэгтэй ошожо ябаһан хүгшэмни гэрэйнгээ урда гаранхай, холоһоо намайе обёороод, иигэжэ хашхарба:

— Тэрэ урда ябаһан эхэнэртээ хэлыш! Буха тээшэ сэхэ ошожо ябахадаа, яаһан хүн гээшэб. Ооглохыем ойлгоногүй гээшэ гү даа?

Тиигэжэ дууламсаараа:

— һөөе! Хэмта даа! Тиишэ бү ошыт, буха байна гэнэл! — гэжэ хашхараад, урагшаа аһан шадалаараа харайбаб. Ушарынь иимэ юм. Тэрэ үдэр би Эдэрмэг нютагаа ошоһон байгааб. Уулзажа хөөрэлдэһэн лэ хүмни:

— Нүхэр, эндэмнай нэгэ бидаа буха бии болонхой. Үдэшэ, үглөө ойлгожо яба. Хүндэ ехэ дурагүй даа. Абяал гараа һаа, эрьюулшэдэг. Хэды хүндэ доотолоодшье байна ха, — гэжэ хөөрэһэн байха юм.

Харин тэрэниень мартажархёод, намжараар гэшхэлжэ ябатараа, буха тухай дуулахадаа, хүнүүд тээшэ гүйшөө һэм. Харин урагшалжа ябаһан хүмнай һургуулиин багша Т. Ц. Золтоева байгаа. Буха тухай тэрэ дуулаагүй байгаалгүй ха. Эрье дээрэ һүрэг мал бэлшэжэ байһан юм. Дундань тугалнуудшье харагдаа һэн. Үнеэдэй дунда ябаһан бухаһаа хорёод алхам газарта бэлшэжэ байһан тугалдаа ошохо зорилготой ябаһан Тамара Цыреновна оог хашхараанай удха ойлгожорхиходоо, баһал аһан шадалаараа маанад тээшэ харайшаба. Хүрэжэ ерэхэдээ:

— Ор-рой хараагүй ябаалби. Яагаа бэрхэ ооглобо гээшэбта... Айһандаа, зүрхэмни гарашан алдабал, — гэжэ арайхан амилжа байгаа һэн.

Эдэрмэгтэ би хори гара хоноо һэм. Хүнүүдэй үдэр бүхэнэй хөөрэлдөө шагнахадам, тэрэ буха тушаал болохо юм: «Сельсовет соо орошоо...», «Тэрэнэй баабайтанай гэшхүүрэй хоёрдохи табсан хүрэтэр гараа...», «Тэрэнэй «һэша!» гэжэ хашхархадань, гэрэйнь сонхоор шагаагаад, үглүүень мүргөө...», «Балбырыч ядахадаа, машинаар урда бэе үлдэжэ гаргаа гэнэ» гэхэ мэтэ.

Теэд энэмнай хаанаһаа гэнтэ бии болоһон амитан оэ, юундэ иигэжэ ябаха болоо юм гэжэ хэлсэе. Эдэрмэг тосхон гэдэгнай Хэжэнгын аймагай «Первомайский» совхозой 3-дахи отделениин түб һуурин болодог. Эндэ хоёр зуу гаран үрхэтэ айл һуудаг юм гэлсэдэг. Минии Эдэрмэг ошохоһоо арбаад хоног урид энэ буха тэндэ бии болоһон байгаа. Совхозой ондоо отделени — Леоновко һууринда байдаг һаалиин фермын буха юм гэжэ зон хэлсэнэ.

— Түрүүшээр ямаршьегүй номгон байһан юм. Леоновкоһоо хазаар моритой гурбан хүнэй ерэжэ, бухаяа абаашаха һанаатай түхэреэн үдэр намнаһанһаань хойшо аргагүй сухалтай болошоо хэбэртэйгшэ. Хүнэй дүтэ ябаа һаа гү, али илангаяа тэрээндэ абяа гараа һаань, хамаагүй мүргэхэ байгша, — гэжэ хүнүүд хөөрэлдэнэ.

Тэрэ бухын намтар иимэл даа.

Нютагай зондо, үхибүүдтэ бухын аяг аашын аймшагтай болоһониинь элитэ. Хүүгэдэй саадые даагша Н. И. Сергеевае тэрэ буха мүргэжэ унагаагаад, нилээд мухарюулаа, гэмэттээгээ юм ха. Саг соонь хүнэй абараагүй һаа, тэрэ эхэнэр яаха байгааб?

Үглөөгүүр эртэ эдэрмэгэйхид ехэ хүлгэнэгүй, хүн зоной ябадал бага. Мал-адууһаншье тэнюун. Харин үдэшэлэн... Илангаяа малай бэлшээриһээ бусажа байха үедэ, һүүлээрнь үдэшын юһэн часай кинодо ошохо сагта һэргылэнги байдал тохёолдоно. Хашаа хорёо дамжажа, үүдэ үрхэ шударһаар, «буха тэрээгүүртнай харагданагүй гү?» — гэжэ асуулдаха. Клуб тээшэ шэглэһэн залуушуул һэмээхэн маряалдаха.

Теэд Эдэрмэг тосхондо ажаһуугшад иимэ байдалда удаан байха юм гү гэжэ хэнһээ асуултай гээшэб?

В. ТОКТОХОЕВА.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 1973 оной сентябриин 12. □ 4-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-00565. Заказ №